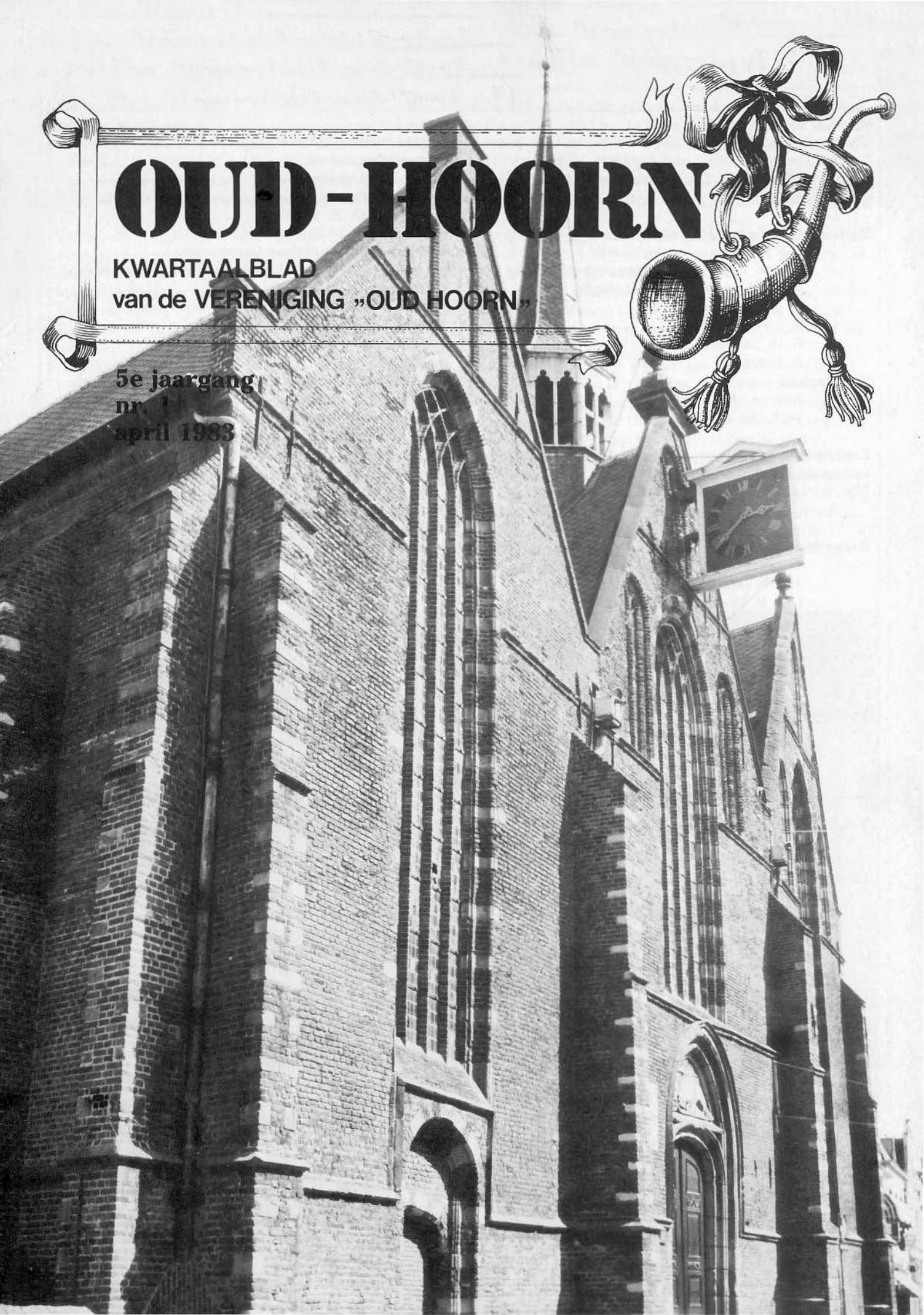

oud-HOORN

KWARTAALBLAD
van de VERENIGING „OUD HOORN“

5e jaargang
nr. 1
april 1983

"Oud-Hoorn"

Kwartaalblad van de Vereniging "Oud-Hoorn".
Gratis alleen voor leden. Losse nummers, alleen voor leden, verkrijgbaar à f 2,— per nummer bij het verspreidingsadres.

Bestuur: J. M. Baltus, voorzitter
L. P. M. Hoogeveen, secretaris
mw. M. Roest-Prestupa, penningmeesteresse
leden: mw. J. Schouwink-van der Windt
A. de Graaf (archivaris)
Y. J. Hangelbroek
H. W. Saaltink
A. Boezaard

Secretariaat:
Postbus 346
1620 AH HOORN

Contributie: f 20,— per jaar, inclusief toezending van het kwartaalblad.

Giro: 21 44 888 t.n.v. mw. M. Roest-Prestupa
Hoeker 2
1625 CA HOORN

Redactiecommissie:
J. Buiten
J. L. N. Dijkstra
L. P. M. Hoogeveen
C. Koppers
J. M. Onstenk
H. W. Saaltink
W. Vingerhoed

Redactie-adres:
J. L. N. Dijkstra
Rotiusstraat 46
1624 GC Hoorn, tel. 1 71 17

Opgave nieuwe leden en tevens verspreidingsadres:

C. Koppers
Botter 39
1625 DC HOORN
tel. 3 39 23

Archiefdienst Westfriese Gemeenten:

Het streekarchief is gevestigd in het Stadhuis van Hoorn, Nieuwe Steen 1, tel. 3 12 34.

Postadres: Archiefdienst Westfriese Gemeenten
Postbus 603
1620 AR HOORN

De studiezaal is geopend van maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur en iedere tweede en vierde woensdag van de maand van 19.00-22.00 (behalve juli en augustus). Tussen 12.30 en 13.30 uur en ná 16.45 uur kunnen geen stukken worden aangevraagd.

Tarieven (gewijzigd per 1-1-1982):
door het archief verricht onderzoek f 9,— per half uur;
fotokopieën van rijksarchivalia f 0,40 en overige f 0,65.
Eigen onderzoek op de studiezaal en het lenen van boeken uit de bibliotheek (niet alles wordt uitgeleend) is "gratis".

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 1 55 97).
Geopend: het gehele jaar,
maandag t/m vrijdag van 11.00-17.00 uur,
zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.

Drukker van dit blad: "Edecea" te Hoorn.

Volgend nummer en inleverdatum kopy

Het volgende nummer (5e jaargang nr. 2) zal verschijnen op 15 juni 1983. U wordt verzocht eventuele kopy voor dit nummer uiterlijk 16 mei 1983 in te leveren bij het redactie-adres:
J. L. N. Dijkstra, Rotiusstraat 46, 1624 GC Hoorn, tel 02290 - 1 71 17.

Pijpekoppen

Een oproep aan de lezers

Een van de jongere lezers van ons kwartaalblad beoefent al geruime tijd een wat ongewone hobby. Hij (Toon Steendijk uit Wognum) verzamelt en bestudeert namelijk pijpekoppen. Hij is nu bezig met een studie over Hoornse (kalk)pijpen uit de 17e eeuw. Over dit onderwerp is blijkbaar nog niet zoveel bekend. Toon Steendijk zoekt nu contact met mensen die in hun tuin of in hun naaste omgeving oude kalkpijpjes hebben gevonden en die hebben bewaard. Hij wil daarover zoveel mogelijk gegevens noteren. Hij is vooral geïnteresseerd in pijpen met een speciaal hielmerk: PG.

Lezers die hem kunnen en willen helpen kunnen contact met hem opnemen via zijn adres/telefoon:
Toon Steendijk
Emmalaan 2
1687 BB Wognum, tel. 02297 - 17 60.

N.B. In dit nummer publiceren wij een artikeltje van de hand van deze jonge onderzoeker over dit onderwerp.

Red.

De Noorderkerk is het behouden waard

De Noorderkerk aan het Kleine Noord werd, volgens overlevering, in 1426 gesticht. In eerste instantie werd de, aan Maria gewijde, kerk van hout opgetrokken. Na verloop van tijd was de Hoornse bevolking in staat het houten gebouw te vervangen door een stenen. In het jaar 1519 was de bouw van de Maria- (of Noorder-)kerk voltooid.

Van voor de reformatie is over de kerk verder weinig bekend. Zo moet op het hoog-altaar een Lieve Vrouwen-beeld gestaan hebben. Hoe een en ander er echter heeft uitgezien blijft een vraagteken.

Omstreeks het jaar 1600 werd de stad Hoorn geteisterd door een pestepidemie. De slachtoffers van deze ziekte moesten tenslotte in allerijl begraven worden. Toen in de kerken geen plaats meer was, moest men gaan begraven buiten de kerken.

Ook rondom de Noorderkerk werden vele mensen begraven. Daarvan zijn in onze tijd rondom de Noorderkerk nog de bewijzen van te vinden, zonder dat men er veel moeite voor hoeft te doen.

Omstreeks 1760 begon het verval de Noorderkerk reeds te teisteren.

Het dak aan de Noord-zijde, de leien en de toren moesten worden opgeknapt.

Tevens diende de kerk aan de binnenkant geschilderd te worden.

Naast wat klein onderhoud (Hoorn bevond zich trouwens vanaf zeg maar het jaar 1800 in zeer slechte financiële omstandigheden) werd aan de Noorderkerk weinig meer gedaan.

Pas aan het begin van de 20e eeuw begon men in te zien dat de Noorderkerk een flinke restauratiebeurt nodig had. Pas in de jaren 1936-1938 gebeurde dit.

Vanaf die tijd stond de kerk met haar eenvoudige, doch zeer mooie interieur (klokklodenkast, koorhek, doophek, preekstoel, banken) weer in al haar glorie te pronken aan het Kleine Noord.

Na de oorlog werd de eigenaresse van deze kerk (en daarnaast ook nog de Grote- en de Oosterkerk) keihard geconfronteerd met de ontkerkelijking van de bevolking. Spoedig bleek, dat de Hervormde Gemeente genoeg zou hebben aan één kerkgebouw. Bovendien bleek het optimaal onderhouden van haar bezittingen voor de steeds kleiner wordende kerkgemeente geen haalbare kaart.

De Oosterkerk werd buiten gebruik gesteld en er werd gedurende de wintermaanden in de Grote- en in de zomermaanden in de Noorderkerk gekerkt. Zo werden de twee kerken dan toch nog gebruikt.

Het bestuur van deze Stichting bestaat uit de volgende leden:

D. Breebaart (voorzitter)

W. Vingerhoed (secretaris)

T. M. E. Zaal (penningmeester)

IJ. G. Kaat, Tj. Feenstra, J. P. H. van der Knaap en mevrouw J. M. v. d. Meer-van Lookeren Campagne.

Inmiddels is het saldo, waarover de Stichting Noorderkerk kan beschikken, opgelopen van f 9.000,— eind 1979 tot f 115.000,— eind 1982.

Op het moment worden de restauratiekosten geschat op ruim 2 miljoen gulden, waarvan de Stichting Noorderkerk 10 procent zal moeten opbrengen. Dat is dus ruim 200.000 gulden. Het gestelde doel, het bijeenbrengen van de eigen bijdrage, komt steeds dichterbij.

Het wachten is nu op verstandige beslissingen uit Den Haag. Daar zal moeten worden uitgemaakt of de Noorderkerk aan het Kleine Noord al dan niet haar broodnodige restauratiebeurt krijgt. Dat wordt niet alleen voor de Noorderkerk de hoogste tijd, het zal ook een zegen zijn voor de mensen die de nodige werkzaamheden mogen gaan verrichten.

De Stichting Noorderkerk kan uw steun (moreel en financieel) bijzonder goed gebruiken.

Financiële steun kan worden gestort op

Postgironummer: 2767391 t.n.v. Restauratiefonds

Noorderkerk, Melkweg 6, 1622 BA Hoorn,

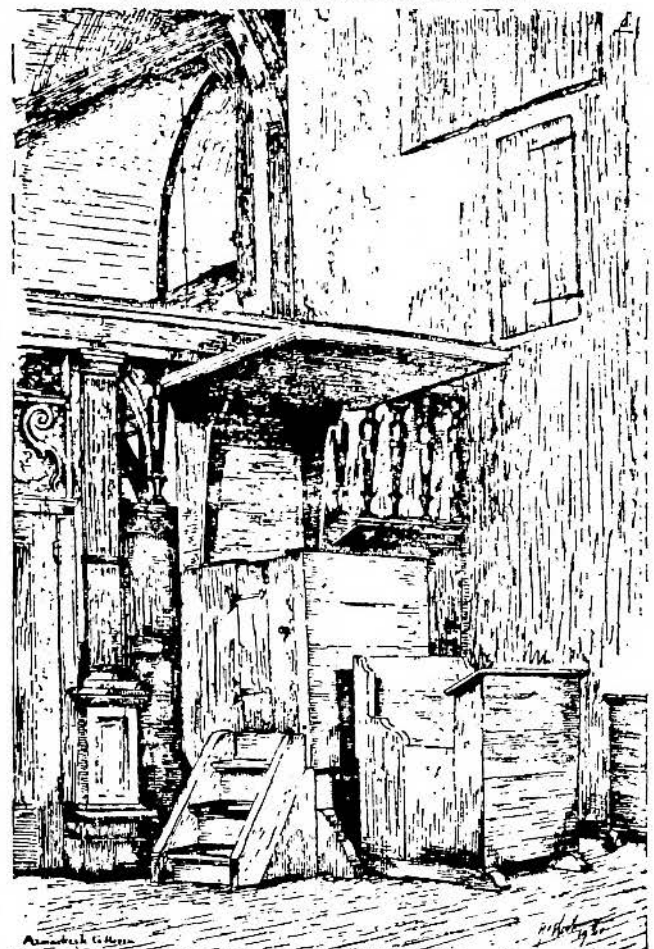
of Bankrekeningnummer: 32.97.75.634 t.n.v.

Restauratiefonds Noorderkerk, Rabobank, Veemarkt 21, 1621 JA Hoorn.

Help ons de Noorderkerk weer het aanzien te geven dat zij verdient. De Noorderkerk en de Stichting Noorderkerk Hoorn rekenen op u!

W. Vingerhoed

Koor van de Noorderkerk z.g. Armenkerk.

In het jaar 1968 werd de Grote Kerk door de Hervormde Gemeente Hoorn verlaten. Daarmee begon het drama voor die kerk.

De Noorderkerk werd vanaf hetzelfde moment gebruikt voor de kerkdienst op de zondag.

De kerk werd voorzien van verwarming, verlichting en een geluidsinstallatie. Tevens werden kleine reparaties verricht aan de natuurstenen pilaren en het dak.

Ondanks het feit, dat toch jaarlijks onderhoud werd gepleegd, werd het steeds duidelijker dat de Noorderkerk langzaam "aftakelde".

Het verval bleek het duidelijkst aan de binnenkant, waar de kalklagen loslieten en naar beneden kwamen. Een soort sierlijke landkaarten vormden zich op de muren. Niet ter versiering echter.

Het (op dit gebied) geoefende oog kon het verval ook aan de buitenkant van de kerk waarnemen. Stukken muur waren er slecht aan toe. De tand des tijds bleek zijn werk gedaan te hebben.

Een in opdracht van de Hervormde Gemeente uitgevoerd onderzoek toonde de noodzaak van een grondige restauratiebeurt zeer duidelijk aan. De kosten van deze restauratie werden geschat op ongeveer 1,5 miljoen gulden. Dat bedrag ging de draagkracht van de Ned. Hervormde Gemeente Hoorn ver te boven.

Naarstig begon men namens de Kerkvoogdij te zoeken naar een oplossing van dit financiële vraagstuk.

Een in het jaar 1978 in het leven geroepen Restauratiecommissie Noorderkerk zou moeten gaan proberen de nodige gelden bijeen te brengen, om die restauratie mogelijk te maken.

Deze restauratiecommissie zette de deuren van de kerk open (zaterdagmiddagen, vakantie) en gingen allerlei activiteiten organiseren.

In het jaar 1979 werd de restauratiecommissie officieel omgezet in de Stichting Noorderkerk Hoorn.

Verslag van de Vereniging "Oud-Hoorn" over 1982

"In haar pogingen om vandalisme te verhoeden was de vereeniging dit jaar niet bijzonder gelukkig." Deze passage uit het jaarverslag van "Oud-Hoorn" over 1923 kan helaas zonder reserve van toepassing worden verklaard op 1982. Onze vereniging sloot het 65ste jaar van haar bestaan af met een geslaagde jubileumviering tegen de achtergrond van een onverminderd voortschrijdende verarming van de historische binnenstad. Het bestuur heeft geen verbetering kunnen constateren in het beleid van rijk, provincie en gemeente ten aanzien van het behoud van ons cultureel erfgoed.

"De historisch bepaalde structuur van de binnenstad dient te worden beschermd. Behouden van monumentale of beeldbepalende panden en historische stadsgezichten is voorwaarde bij de stadsvernieuwing."

"Een uitstroming van accommodaties en voorzieningen uit de binnenstad moet worden voorkomen."

"In Hoorn is al teveel moois verloren gegaan. Als het even kan wordt het historisch aanzicht — ook op details — bewaard."

Jugendstil-pui gesloopt . . .

Deze mooie passages uit het collegeprogramma 1982-1986 blijken in de praktijk loze kreten te zijn. Ook het afgelopen jaar zijn weer monumenten, vaak om commerciële redenen, ernstig aangetast. Meerdere beeldbepalende panden zijn zonder vorm van proces gesloopt en vervangen door karakterloze nieuwbouw. De gemeente zelf heeft jaren geleden met trompetgeschal de uitstroming uit de binnenstad in gang gezet.

De klachten van de Hoornse middenstand over het gemeentelijke beleid komen het bestuur onbegrijpelijk voor. Het gemeentebestuur doet alles om de middenstand zoveel mogelijk haar zin te geven, daarbij geruggesteund door monumentenzorg en de provincie. Ons oud-bestuurslid H. Krijgsman heeft in de Stichting Stad

Hoorn ooit gepleit voor een gebaar van het bedrijfsleven naar "Oud-Hoorn". De aanbieding van een standbeeld van Velius aan de gemeente Hoorn door de firma Stumpel kan door "Oud-Hoorn" slechts worden gezien tegen de achtergrond van een moderne onderpui die twee historische panden aan het Grote Noord volkomen verknoeit. Een bedrijf kan pas ècht op waardering van "Oud-Hoorn" rekenen als het bij vestiging of verbouwing in de binnenstad respect toont voor de historische omgeving. C & A hééft die kans nog en "Oud-Hoorn" zal niet nalaten deze kledingzaak in het openbaar te prijzen als zij voor haar vestiging in de Hoornse binnenstad een plaats en uiterlijk kiest die het stadsschoon geen geweld aandoet. Is zij daartoe niet bereid dan moet zij zich vestigen aan de Van Dedemstraat of in de Kersenboogerd. Enige jaren geleden, kort na de sloop van de "Grote Gaper", heeft bakkerij Meskers aan het Grote Noord ook haar Jugendstil onderpui rücksichtslos gesloopt; een van de leden van "Oud-Hoorn" verklaarde toen verontwaardigd nooit meer iets bij deze bakkerij te zullen kopen. Ook Hunkemöller kan een boycot van leden van "Oud-Hoorn" verwachten, omdat zij een monument onherstelbaar verminkt heeft.

Viering 65-jarig jubileum

In elke vereniging worden perioden van grote bloei afgewisseld door perioden van weinig activiteit. De Vereniging "Oud-Hoorn" was na het overlijden van J. C. Kerkmeijer in 1956 in een kalmer vaarwater terechtgekomen. Pas in de loop van de zeventiger jaren kwam de vereniging weer tot grotere activiteit. Aan het 50- en 60-jarig jubileum in 1967 en 1977 is vrijwel geen aandacht besteed. Daarom wilde het bestuur het 65-jarig jubileum in 1982 bijzondere aandacht geven. Het wenste daarbij geenszins in triomfalisme te vervallen, maar heeft getracht op zinvolle wijze de activiteiten van "Oud-Hoorn" grotere bekendheid te geven.

De officiële opening van het jubileumjaar vond plaats op vrijdagavond 15 januari in het Westfries Museum met een lezing van de heer J. J. Schilstra en een bloemlegging bij de plaquette van J. C. Kerkmeijer. De heer Schilstra pleitte voor een bundeling van krachten van alle oudheidkundige verenigingen in Noord-Holland. Het bestuur is de directeur van het Westfries Museum, de heer W. A. Braasem, en zijn medewerkers bijzonder dankbaar voor het gastvrije onthaal deze avond.

Vier lezingen in de C. A. Potterschool aan de Abbingstraat werden zeer druk bezocht door leden en niet-leden. Op 25 januari sprak de voorzitter over het Hoornse monumentale woonhuis, op 25 februari mevrouw J. Steendijk-Kuypers over medische gebouwen te Hoorn, op 25 maart de heer H. W. Saaltink over kerkgebouwen te Hoorn, en op 22 april de heren J. M. Baltus en A. Boezaard over jongere monumenten. De lezingen werden geïllustreerd door middel van diavertoningen. Om aandacht te vestigen op het tweede lustrum van de Stichting Stadsherstel Hoorn werd op 14 mei een stadswandeling georganiseerd langs de vier panden van "Oud-Hoorn" en alle door Stadsherstel gerestaureerde panden. De bewoners van Bierkade 10 hadden hun huis voor deze speciale gelegenheid opengesteld voor bezichtiging, een geste die door het bestuur op hoge prijs is gesteld.

Onze vereniging is opgericht op 6 juni 1917. Hoogtepunt van de viering werd dan ook een feestelijke bijeenkomst in de Noorderkerk op zaterdag 5 juni. Vanaf 10.00 uur verzamelden zich op deze warme dag vele leden en genodigden in de aangenaam koele kerk, waar "Oud-Hoorn" zelf, het Teekengenootschap Debutade, de Openbare Bibliotheek en de Bond Heemschut stands hadden ingericht. Na de toespraak van de voorzitter en de rede van dr. ir. R. van de Waal, bestuurslid van de Nationale Contactcommissie voor de Monumentenbescherming, werden felicitaties uitgesproken en geschenken overhandigd door een lange rij sprekers: wethouder A. Sijm namens de gemeente Hoorn, de heer D. Breebaart namens de Stichting Stadsherstel Hoorn, mevrouw Herma M. van den Berg, de heer J. J. Schilstra namens de Vereniging "Oud-Alkmaar", de heer De Vries namens de Vereniging Oud-Enkhuizen, de heer Ten Cate namens de Vereniging Historisch Purmerend, de heer Regensburg namens de Oudheidkundige Vereniging Graft-De Rijk, de heer T. Zaal namens de Stichting Noorderkerk, en de heer V. Nobel namens het Historisch Genootschap "Oud West-Friesland". Na de lunch, bereid door leerlingen van de LTS, leidden bestuursleden en gidsen hun gasten door een zonovergoten stad via het St. Pietershof, de Lutherse kerk en de Statenpoort naar het Weeshuisplein, waar in de openlucht deze waarlijke feestdag werd afgesloten.

Op zaterdag 9 oktober hield de Bond Heemschut zijn provinciale ledendag Noord-Holland in het pas gerestaureerde gebouw van de Vrijmetselaarsloge aan de Binnenluiendijk. Bestuursleden leidden het gezelschap 's middags rond door het Havenkwartier; ook de Oosterkerk werd bezichtigd.

In een volle Oosterkerk mocht onze vereniging tijdens de najaarsstreekmiddag de Westfrieslandprijs 1982, bestaande uit een oorkonde en een bedrag van f 4.000,— in ontvangst nemen van het Historisch Genootschap "Oud West-Friesland".

Zeer veel leden maakten op 25 november een dankbaar gebruik van het aanbod van de Concertstichting Johan Messchaert om in de Oosterkerk gratis een concert bij te wonen van het Haydnkwartet, dat werken uitvoerde van Haydn, Mozart en Beethoven.

Na deze officiële afsluiting van het jubileumjaar werd tijdens de ledenvergadering op 11 december de jubileumcommissie ontbonden.

Het bestuur is al degenen die hebben bijgedragen tot het welslagen van dit jubileumjaar bijzonder dankbaar voor hun activiteiten, belangstelling en geschenken.

Leden

Het ledenaantal is dit jaar per saldo met slechts 9 toegenomen; op 31 december 1982 bedroeg het 588. 96 nieuwe leden werden ingeschreven, 33 personen zegden hun lidmaatschap op, 54 personen zijn van de ledenlijst afgevoerd omdat zij een aantal jaren achtereen hun contributie niet hebben betaald.

Op 28 oktober is te 's-Gravenhage overleden mr. B. R. Canneman, sedert 29 juni 1951 erelid van onze vereniging en van 1949-1971 burgemeester van Hoorn. Ons lid de heer W. C. Ooijevaar is op 7 november te Hoorn overleden. Het bestuur heeft zijn medeleven met de nabestaanden betuigd.

Mevrouw Margaretha Eijken is op 12 november door het bestuur gefeliciteerd met haar 107de verjaardag.

Bestuur

De heren J. M. Baltus, A. Boezaard en A. de Graaf zijn in de ledenvergadering van 24 juni herkozen. De heer Baltus heeft in juni zijn werkzaamheden als voorzitter weer volledig hervat. De secretaris heeft sinds half januari wegens persoonlijke omstandigheden zijn werkzaamheden enkele maanden moeten onderbreken en heeft ook later dit jaar wegens ziekte niet optimaal kunnen functioneren.

De jaarvergadering werd op 24 juni gehouden in restaurant Chez Dick en werd door ongeveer 30 leden bijgewoond; een verheugende opkomst, omdat in verband met de vele jubileumactiviteiten deze avond niets bijzonders was georganiseerd. De aanwezigen zorgden voor een levendige deelname aan de discussies en bleven na afloop van de vergadering nog geruime tijd in een gezellige atmosfeer napraten.

De najaarsvergadering vond plaats op 11 december in hetzelfde restaurant en werd bijgewoond door circa 40 leden. De voorzitter verzorgde een diaprojectie van unieke monumentale deuren en poorten in Hoorn.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur vergaderde twaalf maal, waarvan zes maal in de Schoolsteeg.

Eigendommen

De luifel van Onder de Boompjes 8 werd vernieuwd; het pand werd geschilderd. In verschillende panden is met lekkage gekampt.

De Stichting Onderdak, huurder van Onder de Boompjes 8, is opgeheven. "Oud-Hoorn" verhuurt het pand nu rechtstreeks aan de bewoners.

Op 26 augustus vond een bespreking plaats met het bestuur van de Stichting Stadsherstel Hoorn, onder meer over de panden van "Oud-Hoorn".

Het bestuur ziet de financiële toekomst met enige zorg tegemoet, maar ziet vooralsnog geen reden verandering aan te brengen in de huidige situatie. Ongeschonden behoud van de vier panden blijft uitgangspunt van het beleid.

Het bestuur is van mening dat er nog voldoende werk voor Stadsherstel is als de stichting zich niet beperkt tot de officiële monumenten en beeldbepalende panden.

Vollerswaal

Stadsbeeldbewaking

Globaal bestemmingsplan voor de binnenstad.

Het bestuur was van oordeel dat de nieuwe versie van het globaal bestemmingsplan geen wezenlijke veranderingen bevatte en handhaafde daarom in een brief aan Gedeputeerde Staten d.d. 24 september de eerder geuite bezwaren tegen dit plan.

Bestemmingsplan Jeurde-Vollerswaal.

Het bestuur heeft op 14 oktober een bezwaarschrift ingediend tegen het bestemmingsplan Jeurde-Vollerswaal. Onze bezwaren richtten zich tegen het negeren van de concept-gemeentelijke monumentenlijst, het niet opengraven van het Watertje, de plaats van de brugverbindingen, demping van een stuk Vollerswaal, de bouw van een parkeergarage en het toelaten van stadsbussen in het gebied.

De beantwoording van onze opmerkingen in onze brief van 29 mei 1981 door de gemeente was volstrekt bezijden de waarheid. Het gemeentelijk beleid ten aanzien van de binnenstad houdt beslist geen rekening met de sfeer en het karakter daarvan. In de Hoornse binnenstad is dientengevolge geen sprake meer van het ondergaan van, maar van het ondergaan in de twintigste eeuw.

Bestemmingsplan Pelmolenpad e.o. 1982.

Het bestuur heeft in een brief d.d. 29 september een aantal op- en aanmerkingen gemaakt ten aanzien van het ontwerp-bestemmingsplan. De gemeente heeft de

afgelopen decennia in dit gebied meegewerkt aan een welhaast systematisch lijkende sloop van alle historisch waardevolle objecten: de molens, de Joodse begraafplaats, een stuk van de Westersingel en de 19e-eeuwse middenbebouwing van het Pelmolenpad. Het bestuur was ernstig ontstemd over de totaal verouderde kadastrale kaart die bij het plan was gevoegd en niettemin was gedateerd november 1982. Op die kaart was de Westersingel nog op de oorspronkelijke lengte ingetekend, en was ook de inmiddels gesloopte bebouwing van het Pelmolenpad en het al jaren verdwenen oude Witte Badhuis nog aangegeven.

Grote Noord 62.

Het bestuur heeft in een brief aan de Monumentenraad d.d. 6 september bezwaren geuit tegen de sloop van de 18e-eeuwse kamer uit het pand Grote Noord 62. Uit de beantwoording van deze brief is gebleken dat Monumentenzorg de financiële belangen van de eigenaar heeft gesteld boven het behoud van het waardevolle onderdeel van dit monument in zijn oorspronkelijke omgeving. Het vertrouwen van het bestuur in de monumentenzorg in Nederland is daarmee tot een dieptepunt gezakt.

Het bestuur is van mening dat de betreffende firma zich vóór de koop had dienen te realiseren dat dit pand een monument is met alle beperkingen van dien, de conclusie had moeten trekken dat de 18e-eeuwse kamer niet in haar winkelinterieur zou passen en had moeten omzien naar een ander pand.

Kleine Noord 32: Noorderkerk.

Het bestuur heeft een bijdrage geschonken ten behoeve van het restauratiefonds. "Oud-Hoorn" tracht door het organiseren van bijeenkomsten in de Noorderkerk en het afstaan van plaatsruimte in het kwartaalblad regelmatig de aandacht te vestigen op de noodzakelijke restauratie van deze kerk.

Koepoortsweg 29.

Het bestuur heeft met genoegen vernomen dat Monumentenzorg geen toestemming heeft gegeven om dit monument te slopen.

Nieuwstraat 1.

Het bestuur heeft op 15 januari een bezwaarschrift ingediend tegen de aantasting van de nog vrijwel gave gevel in Jugendstil en "chaletstijl" uit het begin van deze eeuw. Gedeputeerde Staten hebben op 23 maart de bezwaren van de hand gewezen, omdat de minister van CRM op 15 februari een verklaring van geen bezwaar had afgegeven.

Later hebben wij geconstateerd dat het plan niet is uitgevoerd overeenkomstig de bij de aanvraag behorende tekening, maar dat de aantasting van de onderpui nog veel ernstiger was.

Grote Oost 58.

Bij beschikking van de staatssecretaris van CRM d.d. 4 mei 1982 is het pand Grote Oost 58 geplaatst op de aanvullende lijst van onroerende monumenten, waarmee het verzoek van "Oud-Hoorn" d.d. 10-4-1981 was gehonoreerd.

De Haai: Havenlicht.

Het bestuur heeft op 24 augustus in een brief het gemeentebestuur gewezen op de vernielingen aan het Havenlicht. Burgemeester en wethouders berichtten op 1 oktober dat de vernielingen waren hersteld en dat zij een onderzoek zouden laten instellen naar eventuele voorzieningen ter beveiliging van de houten lichtopstand.

Kerkplein: Grote Kerk.

De werkgroep uit de burgerij, waarvan behalve de heren Dekker, Van Doorn en Feenstra ook ons bestuurslid ir. Hangelbroek deel uitmaakte, heeft haar activiteiten met betrekking tot de toekomst van de Grote Kerk onverminderd voortgezet. De pogingen liepen echter op niets uit, omdat er bij de gemeente en andere instanties duidelijk sprake was van onwil om over serieuze plannen na te denken.

Het bestuur heeft met genoegen kennisgenomen van de nieuwe activiteiten van de Vereniging "Het Carillon te Hoorn". De heer Hoogeveen werd de eerste secretaris van deze vereniging sinds het vertrek van de heer C. J. Stins in 1960; de heren Baltus en De Graaf traden namens "Oud-Hoorn" toe tot het comité van aanbeveling. De vereniging gaat actie voeren voor een nieuwe speeltafel voor het carillon in de toren van de Grote Kerk en voor regelmatige bespelingen door beiaardiers. "Oud-Hoorn" steunt deze actie van harte.

Vertegenwoordigingen

Gemeentelijke monumentencommissie.

De commissie werkte dit jaar voort aan de beschrijving van de panden voor de gemeentelijke monumentenlijst. Er werd regelmatig contact onderhouden met de provinciale monumentencommissie, die ook in Hoorn is ontvangen.

De plaats van het raadslid mevrouw J. Schutte-Lanting (D'66) is in september ingenomen door mr. J. Th. J. Schaper (PvdA). De heer G. Visser werd de nieuwe secretaris van de commissie.

Welstandscommissie voor de binnenstad.

Wethouder A. Sijm is afgetreden als voorzitter van de commissie en opgevolgd door de heer Smeele.

Een treurige reeks verbouwingsplannen en reclameborden passeerden de commissie. Een plan voor het Koetshuis werd afgekeurd.

De commissie was verbolgen over de verbouw van de onderpui aan de Nieuwstraat 1, die niet overeenkomstig de aan haar voorgelegde plannen is uitgevoerd. Zij toonde zich voorts geschokt over de nieuwbouw van 't Hop aan het Kerkplein 37-38, zo zeldzaam lelijk dat zij zich niet kon voorstellen dat iemand daarvoor ooit toestemming heeft kunnen geven.

Onze vertegenwoordigster bevindt zich in een moeilijke positie; de commissie bespreekt alleen nieuw- en verbouwplannen, terwijl de aandacht van "Oud-Hoorn" vooral uitgaat naar de bestaande panden. "Oud-Hoorn" blijft zich het recht voorbehouden bezwaren te maken tegen plannen, ook al zijn deze door de welstandscommissie goedgekeurd.

Archeologie.

Het bestuur meent dat de werkzaamheden van deze werkgroep bij de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, afdeling Noord-Holland-Noord, in goede handen zijn en beschouwt de werkgroep niet langer als onderdeel van "Oud-Hoorn".

Bouwkunst.

De voorzitter heeft in het najaar opnieuw een cursus gegeven in de Johannes Postmavo. Tijdens de wandelingen door de stad zijn bezoeken gebracht aan het Huis anno 1624 en de Mariatoren.

Het bestuur heeft de school een felicitatie gezonden ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan en een gift gestort in het Jan Kort-orgelfonds.

Documentatie.

Van twee kleindochters van oud-gemeente-architect J. van Reijndam zijn 17 glasplaten ter reproductie te leen ontvangen.

De dames Hermes schonken een collectie glasnegatieven van hun vader. Dit jaar is wederom een hoeveelheid foto's en dia's vervaardigd. De ter gelegenheid van het jubileum aan "Oud-Hoorn" geschonken boeken zijn in bruikleen gegeven aan de Arciefdienst Westfriese Gemeenten, evenals een set prenten van Alkmaar. Een prent van De Rijk is ingelijst en opgehangen in de Schoolsteeg 7.

Publikaties

Het bestuur stelt zich ten doel te komen tot publikatie van de geschiedenis van alle panden in de binnenstad. Het zal

duidelijk zijn dat deze doelstelling slechts stapje voor stapje bereikt kan worden gedurende een lange reeks van jaren door middel van deelpublikaties in de vorm van boeken, brochures en artikelen in het kwartaalblad. Op de ledenvergadering van 24 juni is besloten tot instelling van een publikatiefonds; het legaat van de dames Ruyterman (f 3.500,—) is als eerste bijdrage in het fonds gestort. Het bestuur wil het fonds vooral gebruiken voor publikaties die commercieel gezien misschien niet zo'n succes zijn, maar die het om hun inhoud wel waard zijn op de markt te verschijnen als een ondersteuning van de activiteiten van "Oud-Hoorn".

Hoorn. Huizen, straten, mensen.

Dankzij de onvermoeibare activiteiten van velen, waaronder in het bijzonder ons bestuurslid de heer A. Boezaard moet worden genoemd, en de onmisbare medewerking van de Stichting Stadsherstel Hoorn kon in november een naslagwerk over Hoorn verschijnen dat zijn weerga in Nederland niet kent. In bijna 400 pagina's wordt een rijk geïllustreerd overzicht gegeven van de 20ste-eeuwse geschiedenis van alle panden in de Hoornse binnenstad. Met deze uitgave hopen "Oud-Hoorn" en Stadsherstel een stimulans te hebben gegeven voor een actieve bestudering van de historie van de afzonderlijke panden in de binnenstad en te hebben bijgedragen tot een meer positieve waardering van wat nog over is aan bouwwerken uit verschillende perioden van de geschiedenis van onze stad.

Op 23 november overhandigde de voorzitter van Stadsherstel, de heer D. Breebaart, in de Oosterkerk het eerste exemplaar aan de hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de heer J. Jessurun.

Kwartaalblad.

De onregelmatige verschijning baarde het bestuur grote zorgen. In overleg met de redactie zal worden getracht dit euvel in de toekomst zoveel mogelijk te voorkomen. De omslagartikelen van de vierde jaargang waren in dit jubileumjaar gewijd aan de vier panden van "Oud-Hoorn". Veel aandacht werd besteed aan ons jubileum en het oprichtingsjaar 1917. Mevrouw Buiten beëindigde haar typewerkzaamheden voor het blad, die zij gedurende vier jaar belangeloos heeft verricht; zij ontving daarvoor tijdens de ledenvergadering van 11 december een attentie van het bestuur.

Prentbriefkaarten.

Het bestuur heeft besloten een proef te nemen met de uitgave van prentbriefkaarten van minder bekende gave panden in Hoorn.

De keuze voor de eerste drie prentbriefkaarten werd gemaakt uit de foto's die de fotograaf Wijndel J. G. Jongens heeft gemaakt voor het jubileumboek: Gerritsland 53, Nieuwland 11 en Ramen 29.

Stadswandelingen

De acht stadswandelingen waren ook dit jaar weer zeer succesvol en bleken in een behoefte te voorzien.

Onderscheiding

De ledenvergadering heeft op 24 juni besloten tot het instellen van een onderscheiding voor personen en instellingen die prestaties hebben verricht overeenkomstig

de doelstellingen van "Oud-Hoorn". De onderscheiding, bestaande uit een oorkonde, zal eenmaal per jaar op de najaarsledenvergadering worden uitgereikt. De leden kunnen schriftelijk kandidaten voordragen; het bestuur beslist over de toekenning.

Representatie

Bestuursleden hebben bijgewoond:

op 5 januari de nieuwjaarsreceptie van het gemeentebestuur;
op 5 februari de installatie van burgemeester mr. P. M. G. P. Janssens;
op 11 maart de studiedag van de NCM;
op 7 mei de opening van de gerestaureerde Oosterkerk;
op 9 juni een expositie over modern en aangepast bouwen in Belgische steden in het Vlaams Cultureel Centrum De Brakke Grond te Amsterdam;
op 30 juni de onthulling en overdracht van de miniatuur van de Noorderkerk;

op 17 juli de opening van de tentoonstelling van kunstwerken in de Noorderkerk;
op 27 augustus de opening van de botterwerf van Cees Droste aan de Karperkuil;
op 28 augustus de donateursdag van de Stichting Oude Hollandse Kerken in de Oosterkerk;
op 9 september de viering van het 300-jarig bestaan van het Claes Stapel's Hofje;
op 22 oktober de historische dag van de Culturele Raad Noord-Holland in de Oosterkerk;
op 23 en 24 oktober de jubileumviering van de RK kerk aan het Grote Noord;
op 20 november de NCM-dag in Zwolle, en de openingen van verschillende tentoonstellingen in het Westfries Museum.

Hoorn, februari 1983.

L. P. M. Hoogeveen,
secretaris.

Balans per 31 december 1982

Bezittingen en vorderingen

	1982	1981
Saldi	72.476,82	78.409,86
Uitstaande vorderingen	359,50	390,00
Onroerende goederen	31.842,63	58.036,02
Totaal	104.678,95	136.835,88

Schulden en eigen vermogen

	1982	1981
Gebr. Blokker	6.000,00	6.000,00
Rabobank	7.400,00	7.800,00
Centrumbank	24.438,63	50.232,02
Nog te betalen	2.946,70	4.440,00
Eigen vermogen	63.893,62	68.363,86
Totaal	104.678,95	136.835,88

Specificatie eigen panden

Uitgaven

	Onder de Boompjes 8	Bierkade 10	Schoolsteeg 7	Breed 12	Totaal
Onderhoud	5.597,33	198,21	—	306,80	6.102,34
Lasten:					
Waterschap	—	—	—	—	136,73
Onroerendgoedbel.	—	86,00	35,00	79,00	484,00
Gas/elektra/water v.a. aug. '82	394,42			284,00	394,42
Verzekeringen	222,58	354,84	189,48	664,57	1.431,47
Hypothecaire leningen:					
rente	955,50	4.793,83			
afschrijvingen	400,00	793,39			
extra afschrijving		25.000,00			
					31.942,79
					40.491,68

Ontvangsten

Huren	5.821,05	6.045,00	2.275,58	3.853,80	17.995,43
Saldo Stichting Onderdak	2.912,94				2.912,94
					20.908,37

Jaarcijfers van de Vereniging Oud-Hoorn 1982-1983

Uitgaven	<i>begroting 1982</i>	<i>werkelijke cijfers 1982</i>	<i>begroting 1983</i>
Eigen panden			
Onderhoud	8.000,00	6.102,34	8.000,00
Lasten	9.000,00	9.389,34	10.000,00
		15.491,68	
Extra afschrijving ter grootte van extra aflossing		25.000,00	
	17.000,00	40.491,68	18.000,00
Vereniging			
Secretariaat/drukwerk	2.500,00	1.094,65	2.000,00
Drukwerk kwartaalblad '81/'82	5.500,00	6.404,92	6.000,00
Vergaderkosten (leden)	400,00	1.081,50	875,00
Lidm. andere verenigingen	200,00	245,00	245,00
Bijdr. verenigingsregister	57,00	57,00	57,00
Werkgroep documentatie	2.000,00	831,30	1.168,00
Publ. Stadsbeeldbewaking	5.000,00	—	5.000,00
Oud-Hoorn 65 jaar	8.000,00	6.625,06	—
Bankrente	10,00	13,00	15,00
Steen Claes Stapelhof		1.290,92	
Diversen		579,49	
	23.667,00	18.222,84	15.360,00
Totaal	40.667,00	58.714,52	33.360,00

Ontvangsten

Eigen panden			
Huren	17.063,00	17.995,43	18.050,00
Saldo Stichting Onderdak		2.912,94	
	17.063,00	20.908,37	18.050,00
Vereniging			
Contributies	10.000,00	12.204,50	11.950,00
Losse nrs. kwartaalblad	100,00	163,00	165,00
Rente	2.000,00	4.449,68	3.000,00
Subsidies	42,00	192,13	195,00
Giften		14.750,00	
Oud-Hoorn 65 jaar (lunches)		1.350,50	
Diversen		226,10	
	12.142,00	33.335,91	15.310,00
Afname saldi	11.462,00	4.470,24	—
Totaal	40.667,00	58.714,52	33.360,00

*Mevr. M. Roest-Prestupa,
penningmeester*

Merkwaardigheden door Abbing verhaald

Brand in Hoorn! Door de eeuwen heen hebben in onze stad de brandklokken geluid; klokken als de 5.200 pond wegende "Sint Jan Baptista" die in 1531 werd opgehangen in de toren van de middeleeuwse Grote Kerk. Regelmatig kraaide de rode haan (volgens de uitdrukking die voortkomt uit een bepaald gebruik onder het eertijds rondzwervend volkje: armoedzaaiers of zwervers brachten op huizen e.d. tekens aan als bericht voor hun collega's, bijv. waar je als bedelaar op een fooi kon rekenen, maar ook als aansporing om brand te stichten; met rood krijt bracht men dan een teken aan dat op een haan leek). Merkwaaardigerwijs bevindt zich aan Ramen 23 een gevelsteen waarop een haan is afgebeeld, met als onderschrift "In de Rohaen 1628" (in de rode haan, dus). Waaraan ontleent die steen zijn naam? Aan een nog ouder uithangbord (en aan welk beroep)? Naar een brand in vervlogen tijden?

De oudste brand in Hoorn die Velius in zijn bekende Kroniek meldt, is die van de eerste kerk van Hoorn, gebouwd omstreeks 1323, aan het eind van de Vijzelstraat, op toenmalig buitendijks land dicht bij de Zuiderzee. Deze houten voorganger van de latere Grote Kerk aan het Kerkplein, meer stadinwaarts, brandde al af in 1328. De opvolger, de majestueuze gotische kerk, trotseerde de eeuwen maar werd uiteindelijk eveneens een prooi der vlammen. Want op 3 augustus 1838 liet loodgieter Steeman een brandende vuurpot staan in de goot bij het noordertransept (dwarschip); de vlam sloeg over in het droge houten kerkgewelf. Rondspringende vonken deden de rest: binnen enkele uren was de vijfhonderd jaar oude kerk veranderd in een rokende en smeulende ruïne.

Er werd op dezelfde plek een nieuwe kerk gebouwd die in 1842 gereed kwam. In 1878 herhaalde zich de geschiedenis: de bliksem sloeg in de toren en de daardoor ontstane brand liet weer een ruïne van steen achter (een jaar daarvoor overigens was de Mariakapel in de Achterstraat in vlammen opgegaan; in dat gebouw hielden de katholieken hun erediensten vanaf 1826). Hoorn had binnen een jaar twee nieuwe kerken nodig! En deze werden gebouwd: één aan het Grote Noord: de St. Cyriacus en St. Franciscus van 1882 en de nieuwe protestantse Grote Kerk van 1883.

Maar we gaan terug naar de oudere tijden.

Brand in een middeleeuwse stad betekende al gauw een ware ramp. De huizen waren van hout en de daken van riet. Het vuur had vrij spel, mede door de gebrekkige brandweermogelijkheden. Voor 1500 moet Hoorn nauwelijks stenen gebouwen gekend hebben, op een aantal kerken, kloosters en overheidsgebouwen na; er stonden maar enkele particuliere stenen woonhuizen (de grote steenhuizen), zoals een in de Proostensteeg en wellicht een enkele op de Rode Steen zoals de oudste stadsplattegronden suggereren.

In Hoorn was dan ook door de overheid verordend dat de poorters in hun huis een vuurpan bij de hand zouden hebben om deze in geval van brand te kunnen uitsteken als verlichting van de straat (straatlantaarns o.i.d. waren er in de middeleeuwen niet). Aan een achtergevel van een pand aan het Nieuwland is de daarvoor benodigde haak nog aanwezig. Misschien staat de hijsconstructie aan Achterom 66 hiermee in verband; ook Ramen 11, de Haarlemse trapgevel, heeft zo'n ophanghaak bij een raam.

In de oude steden in de Nederlanden zijn nagenoeg geen houten huizen bewaard gebleven. Het bouw materiaal was goedkoper maar de stedelijke overheid was ze liever kwijt dan rijk. Wegens het brandgevaar werd het in-steen-bouwen verplicht gesteld. In Belgische plaatsen

als Brugge en Mechelen hebben enkele houten huizen de tand des tijds getrotseerd. In onze nabije omgeving treffen we ze sporadisch aan in de steden (Alkmaar, Edam, Amsterdam bezitten bijv. nog een enkel zorgvuldig gerestaureerd exemplaar); in de dorpen, zoals de Rijk en in de Zaanstreek, waar minder dicht op elkaar werd gebouwd, zijn er nog vele; ook daar echter woedden grote branden; Jisp werd getroffen in 1644 en De Rijk zelfs drie keer achter elkaar tussen 1654 en 1674.

In Hoorn zijn nog restanten aanwezig van de vroegere houtbouw. Vooral in een groot aantal huizen met een nieuwere stenen buitenbekleding bevindt zich nog een houtskelet dat dateert uit de late middeleeuwen. In de nu zo goed als verdwenen achtergevel van Kleine Noord 11-13, hoek Slijksteeg, zijn nog sporen te zien (op het moment dat ik dit schrijf) van de vroegere houten buitenbeschiëting: ingehakte stijlen voor een wand van gepotdekselde planken. In de Lange Kerkstraat 12 werden bij een verbouwing de resten van regels gevonden, afkomstig van een houten buitenwandconstructie. In de zijgevel van Rode Steen 4, hoek Grote Havensteeg, zien we nog een gedeelte van een houten beschiëting met verticale planken!

Veel houten huizen in Hoorn zijn verloren gegaan bij de grote stadsbrand van 1481. En dat niet de héle stad toen in vlammen is opgegaan, is te danken aan de relatief gunstige windrichting. Op Goede Vrijdag van dat jaar ontstond een brand in het St. Claraklooster (dat bevond zich vlakbij de Noorderkerk, tussen Veemarkt en Kleine Noord, waar nu nog het "Turfpakhuis" aan de Veemarkt staat). Door de felle oostenwind sloeg de brand over naar de andere zijde van het Kleine Noord. Het vuur breidde zich voortdurend uit: alle huizen aan de zeezijde van Kleine en Grote Noord werden in de as gelegd, van Noorderpoort tot Geldersesteeg. De hele bebouwing van het Breed ging eraan en zo ook de huizen van het Scharloo. Een enorme vuurzee moet het geweest zijn. Tijdenlang werd deze omgeving de Rode hel genoemd. Begrijpelijk is dat de overheid met beperkende bepalingen t.a.v. de huizenbouw kwam. In 1514 stonden Keizer Maximiliaan en aartshertog Karel van Oostenrijk de stad Hoorn toe te "keuren" dat bij bouwen of verbouwen van huizen, de muren van steen en de daken van hard materiaal gemaakt moesten zijn. Om deze financieel bittere pil te vergulden, werd subsidie verstrekt voor het aanbrengen van stenen gevels en het opleggen van dakpannen.

Na deze uitweiding speuren we verder in Abbings verhalen. Deze begint zijn Kroniek op het jaar 1630. De Gouden Eeuw lijkt voor Hoorn op brandengebied kalm te zijn verstreken. Velius meldt in 1603 nog een "Grooten brand in een groot Schip" dat bij het Baadland lag,

geladen met enige tonnen "bossekruyts (buskruit); dat liep echter met een sisser af.

Abbing bericht wel over een "vermaarden Zeeslag", een "Volkomene zege" tegen de Engelsen in 1666 en nog andere knokpartijen, maar niet over de verschrikkelijke brand van Londen die een groot deel van deze stad verwoestte in datzelfde jaar. 1692 wordt een belangrijk jaar. Op bevel van de overheid kwamen de nieuw uitgevonden slag-brandspuiten in Hoorn in gebruik. Dat kwam goed uit want in het zelfde jaar ontstond in het Gemene-Landsmagazijn een zeer zware brand, waardoor in een paar uur het hele gebouw dat dienst deed als magazijn voor de Admiraliteit, "tot asch verteerde" met het ernaast staande huis. Ook het huis van secretaris Hinlopen, ofschoon dat wel zes of zeven huizen daarvan af was gelegen, raakte door het vliegen der vonken in brand; de huizen ertussen bleven door de "trouwe vlijt der burgeren en de goede bestiering der nieuw uitgevonden slang-brandspuiten nog bewaard". Dit Landsmagazijn stond op het Baadland, vlak bij de huidige sluis. Het werd in 1527 gebouwd en diende eerst als stadsboshuis (wapenmagazijn); het is goed te zien op het gezicht op Hoorn van 1622, geschilderd door H. C. Vroom.

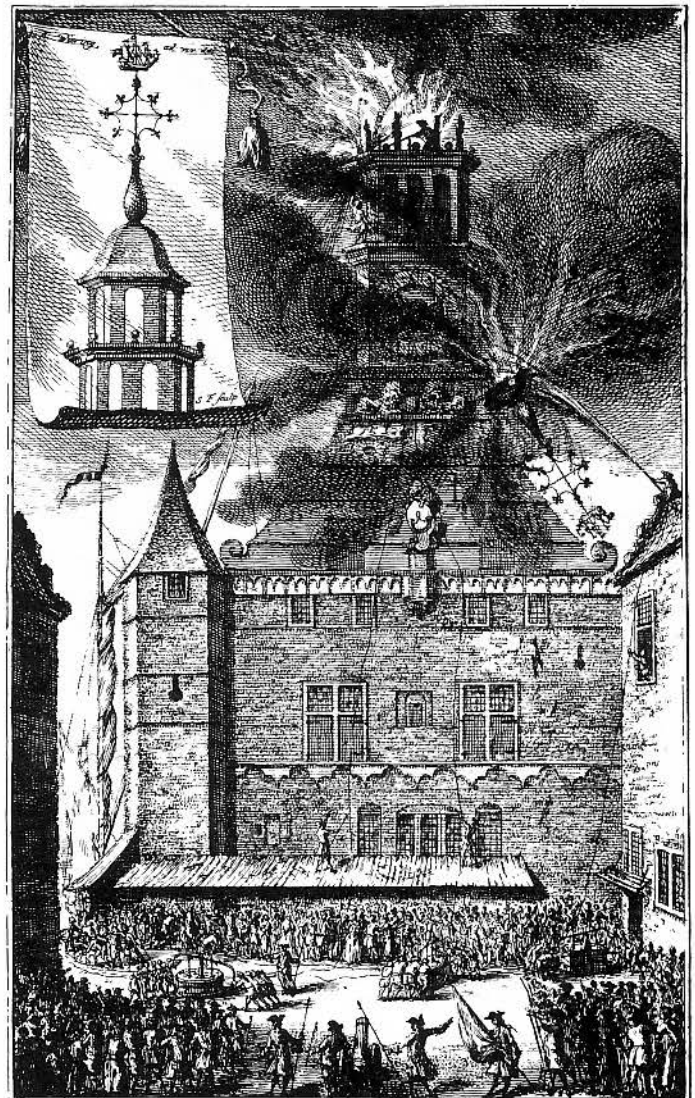
We gaan door naar 1710. Op 2 juli werd in de hele stad een collecte gehouden voor de behoeftigen die hun huizen hadden verloren bij een brand in Oosthuizen. Deze brand was gesticht door een bedelaar of landloper, gewoonlijk Flipje van Stokholm genaamd, die door een boer nachtverblijf geweigerd was. Hij stak het huis, nadat iedereen naar bed was gegaan, met een brandende tabakspijp aan en doordat er die avond een flinke O.N.O.-wind waaide, brandden er dertien huizen af. De dader werd enige maanden later in Oosterblokker gegrepen, maar brak uit en wist te ontkomen. Na verloop van tien jaar werd hij in verband met een andere misdaad gegrepen. Na bekentenis werd Flipje geblakerd en gewurgd.

In 1724 was het weer raak. Op 1 juli werd door een "simplele jonge dochter" een huis in brand gestoken, even buiten de stad aan de Bobeldijkerweg. Het pand brandde met nog twee andere tot aan de grond toe af. Het meisje werd op bevel van de overheid in het St. Pietershof gezet en in het zogenaamde Vierkant, de bewaarplaats voor geesteszieken, ondergebracht.

In 1747 werd de stad zelf opgeschrikt. Op oudejaarsochtend ontstond een hevige brand in de brouwerij 't **Gebroken Hart**, staande aan de zuidzijde van het Watertje, bij de Modderbakken (nu Vollerswaal); in minder dan zes uur tijds verteerde het hele gebouw tot aan de grond; 47 jaar later nog tekent Doesjan op zijn stadsplattegrond de plek waar de brouwerij had gestaan, met het bijschrift: "Brouwerij afgebrand A(nn)o 1747". Ook in beroering gebracht zal Hoorn zijn in 1773 toen weer een drankleverend bedrijf te gronde ging, nl. een van de voornaamste herbergen van de stad: **Het Huis van Gemak** dat aan het verlengde van het Breed aan de Westerdijk stond, schuin tegenover de Westervoort. Abbing vermeldt dat niet alleen deze herberg maar ook vier daarnaast staande huizen verbrandden tot de grond toe, zoals dat steeds heet, en ook nog een paardenstal met veel hooi van een andere herberg: **Het ongemaaakte Schip**. Ook deze brand geeft Doesjan op zijn kaart aan, zij het niet helemaal correct: op de lege plek van de verdwenen taveerne noteert hij: " 't ongemaeckte schip afgebrand 1772" (met deze uitspanning kan bedoeld zijn

het wat dichter naar de stad gelegen pand op de hoek van het Breed en de Westerdijk (straat), het enigszins van naam veranderde horeca-bedrijf 't **Onvolmaakte schip** dat in 1968 afbrandde (een van Hoornse meer recente branden waartoe uiteraard ook die van **Petit-Nord** aan het Kleine Noord en van het Weeshuis aan de Achterstraat enkele jaren geleden gerekend moeten worden).

Weer teruggaand in de tijd komen we bij de fameuze brand van de Hoofdtoren in 1750. Hieraan besteedt Abbing de nodige aandacht. Er woedde de ochtend van de tiende maart een zwaar onweer boven de stad; om zeven uur hoorde men de ergste donderslag en zag men de bliksem met een ongelooflijke snelheid in de gedaante van een vuurbal aan de noordzijde (de stadszijde) van de Hoofdtoren naar beneden schieten en terstond weer optrekken en stuiten tegen het bovenste deel van het torentje, dicht onder het kruis. Toeschouwers zagen daarboven een brand ontstaan die er aanvankelijk uitzag als het licht van een brandende kaars, maar door de sterke wind zo in hevigheid aanwakkerde dat binnen weinige ogenblikken het hele bovenstuk in volle vlam stond. Meteen werd de Noodklok geluid en stroomde groot en klein naar de plek des onheils. Brandspuiten werden aangevoerd maar die konden niets uitrichten dan het dak van de Hoofdtoren nat te houden. Want van dichterbij of van bovenaf met water bij de brand komen, was onmogelijk doordat het daarbij naar beneden vloeiende lood en de stukken hout die gloeiend omlaag vielen, het naderen van de brand verhinderden.

Goede raad was duur; men wist niets beters te bedenken dan de toren dan maar te gaan beschieten. Het plan was de brandende toren tussen de eerste en tweede trans zodanig met kanonskogels te doorboren dat het bovenste en brandende gedeelte omvergeramemd zou worden en het onderste stuk met de wijzerplaten behouden blijven. Er werd een kanon aangevoerd; het werd op de Italiaanse Zeedijk neergezet, een flink stuk van de toren af, en weldra stond het gereed om erop los te knallen. Maar diverse straatbewoners vreesden dat door het gedreun schade zou worden toegebracht aan hun huizen en huisraad. Men liet toen het prijschieten maar achterwege. Wat nu gedaan? Ondertussen echter had een van de leden van het St. Pietersgilde, Jan Corneliszn. de Beer, zich op de onderste trans van de toren gewaagd. Vlakbij het woeden der vlammen staande, riep hij dat ze hem een brandspuitlang moest aanreiken. Hij was met Gods hulp in staat om de vlam meester te worden, riep hij naar beneden. Deze woorden vermeerderden de moed zozeer van de aanwezigen dat er nog twee bijkwamen, Pieter Rotgans en Dirk Klaasz. Blokker, en toen ook een vijf of zes andere flukse gasten om met zijn allen het vuur, dat al bij de tweede trans was, zo goed mogelijk te bestrijden. De pijpen van twee brandspuiten werden omhooggebracht tot de omloop, maar de dappere kerels lukte het niet de brand doeltreffend te bestrijden. Het spuitwater ging recht omhoog en hield wel de buitenkant van de toren nat maar dat was niet genoeg om het vuur te doven want het meeste water kwam naast de toren terecht.

Met een ladder poogde men hoger te komen, dichter bij de brandhaard. Jan de Beer kroop door een nauw luikje, liever gezegd: hij wrong zich erdoor, en kwam zo terecht op de brandende zoldering. Hij riep om een spuitpijp en daarmee kon hij de opmars van de vlammen stuiten. Een andere dappere makker volgde zijn heldhaftig voorbeeld, worstelde zich ook door het luikje, terwijl anderen brandemmers water aanreikten. Binnen een uur was toen de brand geblust.

De klederen en het schippersmutsje van Jan de Beer en twee van zijn kameraden waren met gesmolten lood overdekt, alsof ze besneeuwd waren geraakt. Het manhaftig drietal werd door de Burgemeesteren van Hoorn beloond. Jan kreeg honderd gulden en zijn twee makkers ieder vijftig.

Ze werden bedankt voor hun getoonde ijver en dienst aan de stad bewezen, en waardig bevonden om bij alle gelegenheden die zich zouden voordoen, nader erkend en vergolden te worden, hetgeen Hunne Edel Groot Achtbaren zo goed als het in hun vermogen lag, ook zouden trachten na te komen.

Of dat laatste ook gebeurd is en hoe, vertelt Abbing ons helaas niet. Wel dat in datzelfde jaar nog de afgebrande spits opnieuw werd gemaakt, in dezelfde renaissancestijlische bouwstijl (met de Ionische zuiltjes dus). De oude toren (uit 1651) had het een eeuw uitgehouden; de nieuwe pronkt nog steeds op een wat in vervallen staat rakende Hoofdtoren.

J. M. Baltus

Lezersreactie

Naar aanleiding van **Merkwaardigheden door Abbing verhaald** in het decembernummer 1982 schrijft mevrouw E. de Beer uit Scharwoude dat op 7 maart 1843 ene Pieter Boots wegens "moedwilligen moord en diefstal (. . .) met de koorde gestraft is, dat er de dood navolgde". Dit had plaats binnen de stad Hoorn en mogelijk werd zijn lijk opgehangen in de Galgenbocht.

Het archief van de gemeente Avenhorn heeft hieromtrent een stuk waarin onder meer staat: "Op Zondag 2 oktober 1842 werd (gevonden) na terugkomst uit de kerk op hunne boerderij door Spekken en zijn vrouw vermoord gevonden hun dienstbode Neeltje Spekken". Vijf maanden na dato is de euvel moordenaar dus opgehangen.

Mededelingen van het bestuur

Als alles goed gegaan is, hebben de leden van de vereniging kort geleden het nodige informatie-materiaal over de Grote Kerk te Hoorn in handen gekregen: een lijvig Grote Kerkbulletin, een affiche, een set tekeningen van de architect C. Muysken. De bedoeling was duidelijk: "Oud-Hoorn" hoopt de discussie over het voortbestaan van de Grote Kerk te voeden met informatie vanuit een grote diversiteit van uitgangspunten. De teneur daarvan is onmiskenbaar: sloop van het kerkgebouw zou een zwarte bladzijde betekenen in het monumentale boek van het historisch Hoorn. En zou eenmaal in het hart van de stad dat gat ontstaan zijn, een kaalslag die de omgeving ontzielt, dan kan gevreesd worden voor een proces waarvoor Hoorn nog altijd bespaard is gebleven en dat in zovele steden om ons heen zijn treurige sporen heeft nagelaten: parkeerplaatsen, karakterloze nieuwbouw, een Purmerend-effect.

Op 24 maart jl. is de openbare vergadering van de gemeentelijke commissie Stadsontwikkeling geweest. Veel leden waren die avond aanwezig om blijk te geven van hun betrokkenheid bij het lot van de Grote Kerk.

Zoals bekend heeft de ledenvergadering op 24 juni haar goedkeuring verleend aan de instelling van een onderscheiding voor personen en instellingen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt in "Oud-Hoornse" zin.

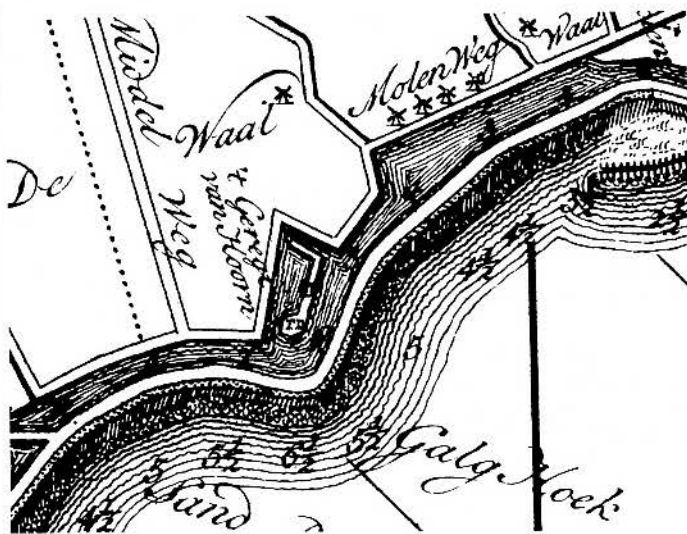
Er zijn bij het bestuur enkele reacties binnengekomen met een voordracht. Mocht u nog even hebben willen wachten of weet u pas sinds kort wie volgens u in aanmerking komt, wilt u dan het bestuur een bericht sturen. We hebben nog even tijd want de najaarsledenvergadering, waarop de onderscheiding zal worden uitgereikt, is D.V. 11 oktober a.s.

Tussen dood en graf (1)

Er is een periode in het bovenaardse of ondermaanse bestaan van de mens, waar men vrijwel geen aandacht aan schenkt, nl. de tijd die verloopt tussen de dood en het graf. Deze periode kan langer of korter duren al naar door de eeuwen heen de keuren dienomtrent door de overheid werden voorgeschreven. Daarbij werd de dode de laatste eer toebedeeld met plichtplegingen die al dan niet verband hielden met gildegebruiken. In schrille tegenstelling hiermee stond het lot van de ter dood veroordeelde misdadiger, die deze tijd op het galgenveld moest doorbrengen.

Aanvankelijk was in Hoorn de rechtspraak in handen van de schout en schepenen. De misdadiger werd voor de vierschaar geleid en "met den swaerde" of "met den koorde" werd het vonnis op het Roode Steen voltrokken. Vervolgens werd het dode lichaam naar het Baadland gebracht om daar de elementen van de natuur tot prooi te zijn. Op dit Baadland bevonden zich ook enige scheepstimmerwerven. Maar toen het met de scheepsbouw wat minder ging, besloten de burgemeesteren en vroedschap het Baadland te verkopen en te laten betimmeren. Een van de eersten die er zijn woonhuis liet zetten was de bekende Jan Martensz. Merens, in 1612 nog een beginnend reder, later op het Oost wonend een gezien magistraat. Uiteraard moest nu voor het gerecht naar een nieuw stuk land voor het galgenveld om worden gezien. Dit werd gevonden buiten de stad aan de Westerdijk en op 26 augustus 1611 werd de koop gesloten; de Burgemeesteren hebben toen " 't Westeynde van een stuck landts gecost van Albert Alberts Crock gelegen in de Grote Weel bij de dijk om 't geregt daerop te stellen".¹ Volgens de landmeter Gerrit Jansz van Opmeer omvatte het stuk land 143 roeden, 11 voeten en 6 duimen en de stad telde daarvoor 287 gulden en 14 stuivers neer. In oud-rechtelijke stukken zien we dat velen, zowel mannen als vrouwen naar het galgenveld zijn verwezen.

Uitvergroot detail van de kaart, die door de kinderen van Govert Oostwoudt in het jaar 1775 werd opgedragen aan de heren Dijkgraven, Heemraden en de Secretaris van Dregterlandt. Het is de enige kaart waarop in de Galg Hoek (Galgenbocht) van het Geregt van Hoorn vlakbij een watermolen een tweetal galgen — zij met miniscuul — werden opgetekend

Eenvoudige vergrijpen werden gestraft met spot en hoon of boetes. De veroordeelde werd met het oor aan een houten wand genageld en zodoende "aen de Kaeck gesteld".

Wandaden die door geestelijkgestoorden werden begaan, berechtte men ook; maar in die gevallen werd de betrokkene meestal voor levenslang in het dolhuis geplaatst. Dit dolhuis bevond zich op de binnenplaats van het St. Pietershof en deed als zodanig tot 1844 dienst. De meest roemruchte misdadiger die het galgenveld kreeg toegewezen was Jan Hendrik Pallandt die in Wognum een viervoudige moord had begaan. De criminele sententie van 28 november 1745 hield de volgende straf in. Geradbraakt ten toongesteld te worden; beide zijn handen zullen worden afgehakt met de bijl waarmee hij de moord had begaan; met het betrokken mes door de keel gesneden en met de bijl viermaal voor de kop geslagen te worden; vervolgens zullen romp, hoofd, handen bijl en mes naar het galgenveld worden gebracht om "aldaar te verblijven tot de vogelen des hemels deselve romp, hoofd en handen zullen hebben verteerd".² Op 15 december werd het vonnis voltrokken, maar nog zou hij niet met rust gelaten worden.

Zoals voordien de medicus Vesalius voor zijn anatomische studiën bij nacht de lijken roofde, zo werd in Hoorn het "bekkeneel" van Jan Pallandt door een barbiersjongen afgehaald om te dienen in de "Anatomie".

Bijna honderd jaar later, 1843, werd in Hoorn het laatste doodvonnis van de regio voltrokken. Een zekere Pieter Boots werd met de koorde gestraft en deze gebeurtenis bracht veel volk op de been.³

De laatste woorden die aan het galgenveld werden gewijd, vinden we in een "gedicht" dat door middel van een pamflet moraliserend bekendheid gaf aan deze veroordeling. De eerste twee verzen luiden:

1. Helaas wat is de boosheid groot
Door Satans list gedreven
Pieter Boos deez' moordenaar
bracht een meisje om het leven.
2. Nu moet hij voor deez' gruweldaad
ook loon naar werk ontvangen.
En moet hij volgens Konings Wet
aan den galg hangen.

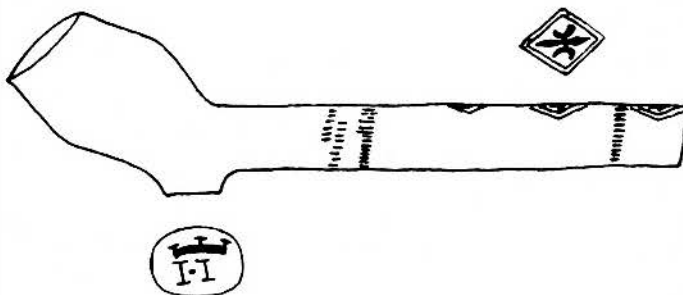
Literatuur

- ¹ Gonnet. Inv. Arch. v. d. stad Hoorn. No. 151.
- ² S.A.W. voorl. nr. E catalogus nr. 648.
- ³ Met dank voor de informatie aan L. A. Boots.

J. Steendijk-Kuypers

Archiefdocumenten over een 17e-eeuwse Hoornse pijpmaker en het tabaksverbruik in West-Friesland in die tijd

Tot nu toe is er nog steeds geen zekerheid over de aanwezigheid van pijpmakers tijdens de 17e eeuw in Hoorn of andere Westfriese steden. Het grote aantal vondsten van vroege pijpen in die streek, doet wel vermoeden, dat er pijpmakers hebben gewoond en D. H. Duco denkt daarbij vooral aan de Jonaspijp, die men er erg veel vindt. Door mij zijn heel wat "typisch Hoornse 17e-eeuwse modellen" gevonden, o.a. achter de plaats waar vroeger de Schutters Doelen waren. Ook heb ik kopjes met gele en groene loodglazuurplekken, die afkomstig zouden kunnen zijn van de Enkhuizer pottenbakkerij. Deze was eigendom van Dierck Claes Spiegel, een handelaar, die zijn kennis en grondstoffen uit Duitsland haalde. Het glazuur komt overeen, maar de bodemvondsten, van de pottenbakkerij, betreffen alleen aardewerk. Bij mijn pijpkoppen zijn er verscheidene die passen in de beschrijving van Duco, als van Hoorn afkomstig (model no 235-239), nl. sterk dubbelconisch, platte hiel en met o.a. het hielmerk de gekroonde II. Hij dateert ze tussen 1620 en 1650. Wie zou deze II kunnen zijn?

Door toeval kreeg ik een aanwijzing uit het archief in Hoorn. De resoluties van de Burgemeesteren bevatte het volgende verzoek op 31 juni 1635 (!).

"Alsoo Jan Jeliss van Alkmaer ende consorten aen burgemeesteren ende vaderen der stadt Hoorn hadden verzocht, bij ende omtrent d'selve stadt te mogen erigeren sekere oven ende bakkerije van witte tegelen die gebruyct werden in der brootbakkerije ovens, ende henluyden soude werden alleenen met soclusie van allen anderen den tijt van vijftien jaren, die voorschreven tegelbackerije te mogen exerceren.

Ende de cleye off materie daertoe te gebruyken te mogen doen booren ende halen uit de naamsloot ende andere publycke vaerten off wateren in de juridictie deser stede alles tot verbeteringen van de neringen en welvaert der selver stadt ende nae deliberatieën van Rade, soo hebben mijn edele heeren burgemeesteren ende de raden voornoemt uit consideratieën d'voorschreven Jan Jeliss ende sijne geaccordeert, gunnen en acorderen henluyden bij dezen dat sijluyden alleenen met seclusie van alle anderen sullen mogen erigeren, oprechten ende maecken ter bequaeme plaetse dicht onder deze stede een oven bequaem omme daerinne te backen alsulcke brootbackersoven witte tegelen als voorschreven staet ende deselve neringe alleene t'exerceren den tijt van acht jaren binnen welcke tijt wij niemant anders de selve neringe sullen toelaeten te mogen doen binnen deze stadt, noch juridictie vandien, welcke tijt van acht jaeren sijn aenvanck zal nemen als heurluyden oven d'eerste reyse sal wezen gestookt. Ende d'eerste witte tegelen daeruyt sullen sijn gehaelt, mits dat de geocroyeerdens gehouden sullen sijn in becomen ende halen van genoemde materie soo verre van de dijcken ende d'oevers der landen te moeten blijven als de keuren ende ordonantiën van Dijkgrave ende Heemraden van Dregterland ende van de Magistraten deser stadt sullen mede brengen. Ten oorconde onser segel ten saecken der voorz. stadt opt spatium deses gedruckt den XXXI Juny anno 1635."

Om uit te maken of deze Jan Jeliss ook ergens als pijpmaker bekend stond, zocht ik in de gegevens van Duco en vond daar onder Amsterdam een pijpmakersknecht Jan Jeliss (1621), later vermeld als arbeider (1635) en afkomstig uit Emden. In Hoorn ben ik hem in andere stukken nog niet tegen gekomen. Wel werd in 1637 een Gesyen Jeless gedoopt, waarvan de vader, Sijvert Jeless, ook uit Emden kwam. Al dan niet een pijpmaker in Hoorn, er is in elk geval in West-Friesland heel wat afgerookt. Al in 1607 werd er een keur gemaakt tegen "toebackdrincken": "Alsoo tot kennisse van mijne ed. heren de Schout en de Burgemeesteren ende Gerechte deser stede gecomen is dat dagelijx in de parochiekercke alhier grote insolentie ende moetwillen wert bedreven met tobacq en deselve tot groot

*Gen toebach by wegen
16. inche en yndelicheit
kercke
1607
"niet eenige brandt
dat bij 1607
af b. A*

Alsoo tot kennisse van mijne ed. heren de Schout en de Burgemeesteren ende Gerechte deser stede gecomen is dat dagelijx in de parochiekercke alhier grote insolentie ende moetwillen wert bedreven met tobacq en deselve tot groot

verdriet van de goede luyden die in deselve kercke wandelen ende hen reposeren, soo ist dat mijn Ed. heren voornoemt willen daer inne voorsien mit dese keure ende verordonneren dat van nu voortaan nyemant inde voorsegde kercke bij dage noch te bij avont eenige tobacq sal mogen drincken op pene van twee gld soo dickwils yemant contrarie bevonden sal werden gedaen te hebben, te verbeuren ten behoeve van de Officier off kerckbewaerder die de bekeuring sal hebben gedaen" (f). (zie afbeelding A)

Bij de overheid was het gebruik van tabak niet zo populair en misschien vermeldde Jeliss met opzet niet dat de oven ook voor het bakken van pijpen kon worden gebruikt; de vestiging zou wel eens geweigerd kunnen worden. Als er door hem pijpen zijn gemaakt, dan had hij in elk geval het monopolie. Zijn bakoven moest buiten de stad worden aangelegd wegens brandgevaar. Dit brandgevaar lag ook in het roken zelf en de stadsbestuurders namen daartegen regelmatig

afb. B

1756 264.
 Voor Claes Jansz Snyder
 te besorgen de schip
 onderstaande goet

- 2 Paar Schoenen
- 1 Doosje met 2 Paar Kamme
- 2 Messen
- 1 Schaar
- 2 Tunnel Opels
- 1 Kroesje
- 1 Soetel Melkkaas
- 10 lb Tabak
- 1 Gros korte Pypen
- 1 Kock
- 1 lb Thee 24 Stk.
- 2 lb gemaalde Koffij met een Trommel
- 1 Paar Waterkannen

maatregelen. Van 1655 dateert de ordonnantie uit Enkhuizen, waarin het over de brandrisico's in de handelsopslagplaatsen ging. Alle keetmeiden werd het gebruik van tabak, het opsteken van pijpen of aansteken van de lont verboden. Men riskeerde lijfstraffen, die toen voor brandstichters gebruikelijk waren.

Hoewel de tabak duur moet zijn geweest, werd ze ook gebruikt door armen die van de bedeling leefden, want in 1652 schreven de burgemeesters resoluties in Hoorn voor, dat deelbrood niet geruild mocht worden voor drank of tabak. Later wordt nog eens herhaald dat geen turf of brood van de bedeling mag worden geruild voor drank en tabak.

Als jongens uit het armenweeshuis door de regenten met de Oost Indische Compagnie naar zee werden gestuurd, stond er wel een portie tabak en pijpen op het lijstje van de uitrusting en ook de huissittene armen die voor zee werden geronseld kregen pijpen en tabak mee (afb. B). Het grootste probleem waar het stadsbestuur mee zat, was het brandgevaar, daarover kwamen dan ook in de loop der tijd meer voorschriften. In de ordonnantie van de scheepswachters van 1657 staat: "Keuren en ordonneren voorts, dat men in gene aencomende schepen ende schuyten, de turfschepen daarmede onder begrepen, van nu voortaan mede bij daghe of te nachte niet en sal mogen vieren, noch eenich licht, of te brandende kaerssen, brandende lont, noch toback mogen gebruyken op pene van 3 guld" (f).

LIJSTE en REGLEMENT.

Van't geens de Cameren sullen vermogen toe te slaan, do? geensius meerder, aan een D E R D E - W A A K, van hier na Indiën varend, 200 aan Plunje als anders mede te nemen en dat in een Kist. van grootc als hier onder staat wysgedrukt, zonder dat het een voor het ander zal mogen verwisseld 200 den of toegestaan. Ter Vergadering van de Seventiene gearresteert. den 30 October 1713.

Voor de Camer HOORN, met het Schip

D E R D E - W A A K.

1 Kist met Plunje, lang 4 $\frac{1}{2}$, hoog 2 en wyd 2 voeten, Rynlandse Mate, binnens Werks gemeten, en vierkant in den haak gewerkt.

1 Pyp of een Aam Wyn of Bier.

2 Fles-Kelders.

6 Hammen. — — —

4 Kaafsen. — — —

1 Provisie-keldertje.

1 Mand met Pypen, lang 3, wyd 2, hoog 1 voet.

} Te gemen niet swaarder als een hondert pond. } *Te gemen niet swaarder als een hondert pond. Te gemen niet swaarder als een hondert pond.*

De boven gemelte Kisten werden toegestaan onder die conditie, dat daar in blyven de Plunje geen Koopmanschappen zullen mogen werden gedaen, alsoo die volgens den Articul-brief en d' ordre van de Compagnie, alle zullen sijn en blyven ten profyte van de gemelte Compagnie, en dat tot dien eynde een yder zal moeten gedogen vifvatie van syne Kisten 200 dikmaals men zulcx zal begeeren.

Actum in Hoorn den

173

Als Bewinthebberen.

Toch namen de brandmeldingen als gevolg van het roken toe. Het ontploffen van de Hoornse kruitmolen in 1703 werd ook toegeschreven aan "onvoorsichtige arbeiders die tabak rookten" (Klaas van Voorst)⁴. Achtereenvolgens kwam er een rookverbod voor turfwerkers (1681)⁵, voor molenaars, molenaarsknechten en andere personen op het erf van zaagmolens (1731)⁶ en het rookverbod in timmerwinkels (1740)⁷.

Heel wat boerderijen en molens zijn door tabaksvuur in brand gevlogen (Abbing, 1735)⁸ en daarom verscheen er in 1738 een gedrukte "Keure van de Schout, Burgemeesteren en Schepenen van de stad Hoorn", die de boeren van haar district verbood te roken of met brandende pijp in schuren, hooibergen koestallen of zolders te gaan, of te dorsen en beesten te voeren. Dat de stad naast deze gevaren, die aan het pijproken verbonden waren, óók de voordelen van het tabaksgebruik wist te benutten, zal ik een andere keer beschrijven.

Literatuur

D. H. Duco. De kleipijp in de zeventiende eeuwse Nederlanden.
The Archaeology of the Clay Tobacco Pipe, V. Europe 2, BAR International Series 106 (ii), 1981.
Gegevens uit het streekarchief voor West-Friesland te Hoorn.

¹ Inventaris stad Hoorn, Gonnet nr. 158

² Gonnet nr. 58

³ Gonnet nr. 124, 9e Keurboek

⁴ Gonnet nr. 20

⁵ Gonnet nr. 127

⁶ Gonnet nr. 124, 11e Keurboek

⁷ Gonnet nr. 128

⁸ C. A. Abbing, Cronyk. Geschiedenis der Stad Hoorn.

door Toon Steendijk

Activiteiten van Stadsherstel

Over de activiteiten van Stadsherstel is, sinds mijn laatste verslag van eind 1981, wel het één en ander te vermelden.

In de eerste plaats stond dit afgelopen jaar, óók een jubileumjaar voor Stadsherstel, in het teken van de organisatie van de uitgave van "Hoorn. Huizen, straten, mensen", een boek waarover u al het één en ander vernomen heeft en waarvoor Stadsherstel de financiële basis gelegd heeft. Van de 2.500 exemplaren die vanaf november 1982 verschenen zijn is het grootste deel, zo'n 1.500, inmiddels verkocht. Wij zien de verdere toekomst met vertrouwen tegemoet!

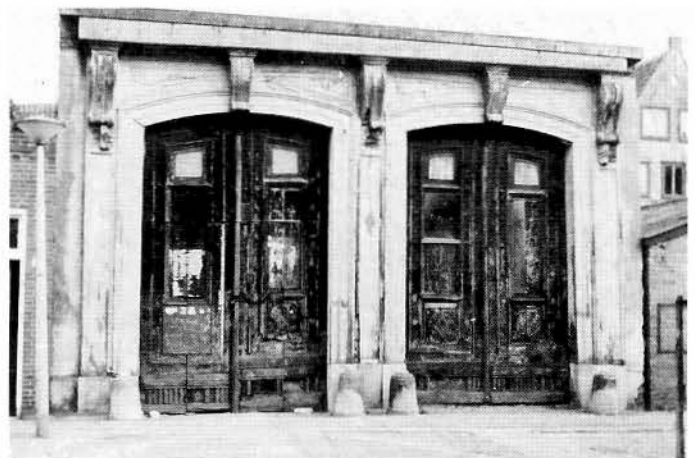
Ook de bouwactiviteiten mochten er zijn. Nog steeds wordt hard en met succes gewerkt aan de mooie 18e-eeuwse panden Ramen 1 en 3. De bouw vordert naar wens en men neemt aan dat dit indrukwekkende bouwsel, in handen van architectenbureau Spaargaren uit Amsterdam en aannemersbedrijf Peerdeman uit Hoorn, omstreeks mei in gebruik genomen zal kunnen worden. Een fraai onderdeel van het gebouw zal de hoofdingang worden met het bovenlicht dat ooit doorging voor één van Hoorns mooiste deurversieringen. De vraag was alleen hoe dit befaamde bovenlicht er ooit precies had uitgezien! De tekeningen uit 1944 gaven een weinig duidelijk beeld. Gelukkig kwam meer klaarheid uit Zeist waar men de calques van al deze tekeningen bewaart. Na uitvergroting van een foto die van de desbetreffende calque gemaakt werd heeft men een helder beeld gekregen van de originele staat. De architect werkt nu aan een ontwerp dat door vakbekwame handwerkslieden uitgevoerd zal worden. Moeilijk, maar dankbaar werk dat de klap op de vuurpijl van deze indrukwekkende gevelpui zal vormen. Wèl natuurlijk een kostbare zaak! Stadsherstel hoopt dan ook vurig dat het Monumentenzorg, ondanks de slechte tijden, zal gelukken om alsnog hiervoor een bijdrage te leveren.

Ook bleek in één van de ruimtes van het gebouw nog een zeer fraai houten plafond uit 1700 aanwezig te zijn. Monumentenzorg was over dit unicum zo enthousiast dat men voor het schilderwerk aan dit plafond diep in de beurs getast heeft. Het ligt in de bedoeling dat deze kamer alleen bewoond kan worden door een huurder die de verantwoordelijkheid voor het behoud van het plafond op zich neemt.

De plantsoendienst van de gemeente gaat in de achtertuin aan de slag zo gauw de laatste bouwbarak het veld heeft geruimd. Als de bewoners in mei verschijnen kunnen ze zich, tenzij zich grote tegenslagen voordoen, verlustigen in pril groen!

Al geruime tijd is het pand Achterom hoek Gortsteeg in handen van een tevreden bewoner, nadat daar een smaakvolle en zorgvuldige restauratie plaats heeft gevonden onder leiding van het team Luc Trigallez, architect, en Peerdeman, aannemersbedrijf.

De laatste berichten over het vlak achter de Oosterkerk gelegen Koetshuis, zijn opwekkend, na jarenlange onzekerheid en voortgaande verkrotting van het pand. De gemeente, eigenares, heeft haar afdeling Bouwkunde hierop aan het werk gezet nadat enige leden van Stadsherstel een eerste aanzet hadden gegeven.

Grote Oost 58

Gemeente-ambtenaren hebben nu samen met architect Ype Hangelbroek een plan ontworpen dat bij de gemeente is goedgekeurd en inmiddels bij de provincie ligt alwaar men hoopt een speciaal fonds aan te boren voor herbouw in oude glorie. Het pleintje bij de Oosterkerk zal er des te mooier door worden.

Tenslotte het pand Grote Oost 58, naast de Oosterkerk gelegen waarover u hebt kunnen lezen in de 4e jaargang nr. 3, oktober 1982. Er zijn nog wat haken en ogen aan het loskomen van de subsidie voor herbouw, maar zo gauw Monumentenzorg ervan overtuigd kan zijn dat de Stichting Oosterkerk, net zo min als de Stichting Stadsherstel, op winstbejag uit is, lijkt de toezegging geen problemen meer te geven. Inmiddels zijn vrijwilligers aan de slag gegaan om op eigen houtje, ter drukking van de kosten, al het één en ander van de grond te krijgen. Grote Oost 58 is natuurlijk niet in handen van Stadsherstel, maar van de zijde van Stadsherstel is wél de nodige know-how geleverd.

U ziet, er is nog steeds werk aan de winkel voor de Stichting, die in de laatste 10 jaar zijn stempel duidelijk gedrukt heeft op de Hoornse binnenstad en recentelijk ook op vele — vooral Hoornse — boekenkasten. Nu de Ramen haar voltooiing nadert staat men in Stadsherstel reikhalzend uit te zien naar een volgende grote restauratie, ditmaal in het Havengebied. De Hoofdtoren is, zoals bekend, hard aan een grondige opknappbeurt toe. Ik eindig dan ook met de hoop uit te spreken dat wij ook nu weer beleven mogen dat Monumentenzorg voor onze mooie stad de hand over het hart strijkt!

J. Schouwink-v. d. Windt

Avondmaalszilver

Van een van onze buitenleden, de heer J. Kuyper te Oostvoorne ontvingen we onderstaande brief, die we onverkort in "Oud-Hoorn" publiceren, zonder verder commentaar. De lezers van ons blad kunnen hieruit wellicht zelf een conclusie trekken (red.).

De Nederlandse Hervormde Gemeente van Hoorn bezit twee prachtige stellen avondmaalszilver. Het oudste stel dateert grotendeels uit 1697 en is gemaakt in Amsterdam. Het jongste stel is bijna geheel door de Haagse zilversmid François van Stapele gemaakt en wel in 1738. Bij beide stellen behoren (of eigenlijk moet ik zeggen behoorden) twee wijnkannen.

Een tien tot vijftien jaar geleden las ik in een krant, dat van het jongste stel een kan gestolen was. Men had deze in de Noorderkerk klaargezet om bij het Avondmaal te gebruiken.

April vorig jaar zat ik een catalogus door te kijken van de Kunst- en Antiekbeurs, die in Breda gehouden was. Tot mijn grote verrassing stuitte ik daarbij op een afbeelding van een kan, waarin ik de gestolen Hoornse Avondmaalskan meende te herkennen. Uit de aard der zaak doe je dan iets en dus nam ik contact op met een Hoorns Kerkeraadslid. De Hoornse Kerkvoogdij nam weer contact op met de betreffende antiquair. Omdat deze antiquair het betreffende voorwerp via allerlei omwegen

in handen had gekregen, was hij kennelijk niet tot afgave verplicht. Hoorn kon de kan wel terugkopen voor f 10.000,—

Toen ik dit hoorde, was mijn spontane reactie: "Doen . . . en u kunt van mij de eerste honderd gulden krijgen". Zover mij tot nu bekend, ziet de Hervormde Gemeente van Hoorn hier echter geen gat in. Tot nu zouden er praktisch geen gemeenteleden zijn, die bereid of in staat zijn bij te dragen.

Vandaar nu hier het volgende: "Oud-Hoorn" vindt dat deze kan naar Hoorn terug moet komen. Tienduizend gulden is echter veel geld. Met hulp van de leden van "Oud-Hoorn" zou het echter mogelijk moeten zijn, dit bedrag bij elkaar te krijgen. Deze kan, die eeuwenlang bij de bediening van het Avondmaal in Hoorn gebruikt is, zou dan zijn plaats in het Westfries Museum kunnen innemen naast de andere, die het museum in bruikleen heeft van de Hervormde Gemeente.

Tenslotte: ik wil hier herhalen wat ik vorig jaar tegen het Hoornse kerkeraadslid zei: "De eerste honderd gulden kunt u van mij krijgen". Tegen u, leden van "Oud-Hoorn" voeg ik daar dan aan toe: "Wie komt met de rest?"

Wilt u wat doen, neem dan contact op met "Oud-Hoorn", Postbus 346, 1620 AH Hoorn. Mochten de aanbiedingen zo zijn, dat de kan gekocht kan worden, dan hoort u van "Oud-Hoorn", dat u de daad bij het woord kunt voegen.

J. Kuyper, Oostvoorne

De Carstijns Capellerije: Van sprookje tot werkelijkheid

„Er was eens...” Zo begint ieder weldenkend en fatsoenlijk sprookje. Een verhaal waarin de fantasie onbeperkt werkt; droom en werkelijkheid één zijn. Komt zoiets nog voor?
Als nuchtere Westfries — kort voor de kop en wel — geloof je daar niet zo in. Totdat...

Zwaag, 7 september 1979: Per schrijven van voornoemde datum geeft de heer F. A. J. Groenendijk te kennen dat hij de laatste maanden veelvuldig contact heeft gehad met ir. Frank A. Weber, raadgevend ingenieur te 's-Gravenhage en vicaris van de Stichting Carstijns Capellerije i.o.

De missive is gericht aan de Stichting Oosterkerk ter attentie van schrijver dezès en komt er — kort gezegd — op neer dat voornoemde capellerije een grote hoeveelheid grond gelegen te Oosterblokker gaat verkopen aan de Gemeente Hoorn ten behoeve van het bouwrijp maken der Kersenboomgaard. Voorts dat een deel van de rente voortvloeiende uit de opbrengst benut kan worden voor de restauratie en instandhouding van de Ooster- of Sint Anthoniskerk te Hoorn.

Als blijkt dat sindsdien en tot op heden in totaal een bedrag van f 16.500,— is overgemaakt ten gunste van voornoemd Godshuis, dan overheersen gevoelens van erkentelijkheid wel heel duidelijk. Reden te meer om zich eens af te vragen: "Wat behelst deze Carstijns Capellerije en hoe kon zo'n laat-middeleeuws sprookje in onze tijd nog werkelijkheid worden?"

De vierde september 1487 wordt door Vrouwe Karsteyn, weduwe van Pieter Gerbrants, geassisteerd door haar voogd Claas Pieter Ruyghesz., ten overstaan van schepenen te Westwoud, een vicariaat gesticht met als doel een capellerije te doen onderhouden en bedienen in de Grote of Parochiekerk te Hoorn en wel nabij het doopvont.

Zij was in die tijd een tamelijk welgestelde vrouw, bezat o.m. landerijen en boerderijen onder Westwoud en deed beslist niet aan emancipatie, gelet op het feit dat alle op haar volgende vicarissen moesten behoren tot "het naaste oudste bloet, dat van haar uytgekomen zal wezen" en van het mannelijk geslacht zijnde "een manspersoon altoos voor een vrouwspersoon, even na ofte niet even na". Anderzijds benoemde Vrouwe Karsteyn zich zelf wèl tot "collatorce en gifster" — dus vicaresse — voor de duur van haar leven.

Gemeentewapen Westwoud. In zilver een dorre, geplante boom, waarin drie vogels, alles van zwart

De inkomsten bestonden uit de opbrengsten van voornoemde bezittingen, die gelegen waren te Oosterblokker en wel aan weerszijden van de huidige spoorlijn Hoorn-Enkhuizen alsmede van een perceel bouwland onder Westwoud.

Vrouwe Karsteyn was vermoedelijk afkomstig uit Medemblik en in ieder geval verwant aan de zeer gefortuneerde familie Pottebacker uit voornoemde stad. In 1414 wordt reeds voor de eerste keer melding gemaakt van de naam Jan Pottebacker. De familie had veel landerijen en boerderijen in De Streek in eigendom en werd derhalve herhaaldelijk door de Kennemers en de Geldersen gebrandschat.

Familiewapen Carbasius

In blauw een mast in natuurlijke kleur, schuin rechts geplaatst, met een bollend zeil van zilver, aan de top van de mast een zilveren wimpel, alles vergezeld van een gouden ster in de linker bovenhoek.

Helmteken: de ster.

Dekkloden: zilver en blauw.

Schildhouders: twee meerminnen

Na het overlijden van Vrouwe Karsteyn volgt de kleinzoon van Jan Pottebacker, te weten Claes Jansz., haar op als vicaris en wijkt uit naar het in opkomst zijnde Hoorn, alwaar hij zich later Seylmaecker zou noemen. En daar hebben we dan in feite het begin van wat in later eeuwen het bekende regentengeslacht Carbasius werd. Een familie die in de patriciërstijd van Hoorn bij voortdoring een belangwekkende rol vervulde. De derde vicaris — Jan Claesz. Seylmaecker (geboren omstreeks 1560) — studeert te Leiden en Padua. Na het behalen van zijn titel "Doctor in de Medicynen" vestigt hij zich als arts in Hoorn en neemt — volgens de gewoonte van zijn tijd — een naam aan die in overeenstemming was met zijn wetenschappelijke opleiding, te weten Carbasius (Carbasus is zeildoek). Hij is o.m. schepen van onze stad in 1584, 1586, 1588 en 1590.

Een andere familie van dezelfde naam, die ook in Hoorn tot aanzien is gekomen, latiniseerde deze tot Velius. Dirck Seylmaecker (geboren 10 januari 1572) promoveerde nl. aan de universiteit in Padua op 10 september 1594 tot eveneens "Doctor in de Medicynen" en noemde zich daarna Theodorus Velius (Velum betekent zeil) en hij werd — jawel — de thans nog zo beroemde kroniekschrijver. Ten tijde van de reformatie koos de familie Carbasius voor de protestantse godsdienst, maar het roomse vicariaat (de

Carstijns Capellerije dus) bleef... en dat terwijl vele generaties lang deze familie de meeste vicarissen bleef leveren!

Zeker zal sindsdien het altaartje wel uit de Grote Kerk verwijderd zijn, maar het werk van dit — naar mijn weten — oudste nog in functie zijnde vicariaat van ons land ging door.

De vierde vicaris Mr. Claes (Nicolaes) Jansz. was een zoon van de derde. Hij werd gedoopt op de eerste april 1589 en bracht het tot secretaris, schepen alsmede weesmeester van Hoorn.

Zijn zoon, Dirck Carbasius, werd de tweede april 1619 te Hoorn geboren. Van deze mag gezegd worden dat hij een merkwaardige loopbaan aflegde. Als vijfde vicaris huwt hij te Haarlem voor schepenen de 19de december 1645 met Maria d'Assonville en vestigt zich aldaar als schilder. Slechts enkele doeken zijn nog bekend, maar die verraden dan ook klasse. Dat zijn werk zo zeldzaam is, moet wel het gevolg zijn geweest van zijn overgang uit het kunstleven naar de brouwerij.

Na in 1646 lid van het St. Lucas Gilde te zijn geworden, kocht hij begin 1651 de helft van de brouwerij "de Brill" te Haarlem voor het destijds toch wel lieve sommetje van f 17.900,—.

Tekening van de Grote Kerk — vervaardigd in 1839 door Paulus Jolly, stadstekenonderwijzer te Hoorn — een jaar na de verwoesting dezer kerk door brand. De fotografie was in 1838 nog niet uitgevonden, tengevolge waarvan er van deze toenmalige machtige 15e-eeuwse kerk geen foto's bestaan

Van schilderen kwam niets meer terecht... helaas! In die tijd schafte hij zijn voornaam Dirck af als zijnde te gewoon en nadien tekende hij alle stukken met Theodorus Carbasius.

Dirck Carbasius

Theodorus Carbasius

Na 1653 geraakt hij in grote (financiële) problemen, diverse processen worden tegen hem gevoerd en zijn vermogen slinkt zienderogen.

Hij verhuurt de brouwerij en wijkt uit naar Hoorn alwaar hij — men kijkt toch wel erg tegen hem op — een ambt verkrijgt: "Commissie Generaal van Westvrieslandt ende de Noorderquartierre".

Eind 1673 volgt een nieuw proces resulterende in een veiling alwaar "de gereetschappen en ingewant" van brouwerij "de Brill" voor schuldeisers te Hoorn publiekelijk verkocht worden. De brouwerij zelf bracht "by deese slechte tijdt" slechts f 8.000,— op. (Sic transit!)

Toen kwamen er ook andere mindere aangename dingen aan het licht. Zo lezen we in de Memoriaelen van Schepenen te Haarlem (13-10-1673) dat "Dirck Carbasius, voor desen geweest Brouwer in de Brill binnen dese Stadt,

nu tot Hoorn woonachtig heeft bekend impertinente en injurieuse brieven geschreven te hebben, ten hoogste strafbare lasteringen en achterclapperijen, bekend sikh ten hoogsten vergreepen en H.E.A. respect grotelycx te hebben vercort. Heeft Godt en de Justitie om vergiffenis gebeden na voorgaende condemnatie".

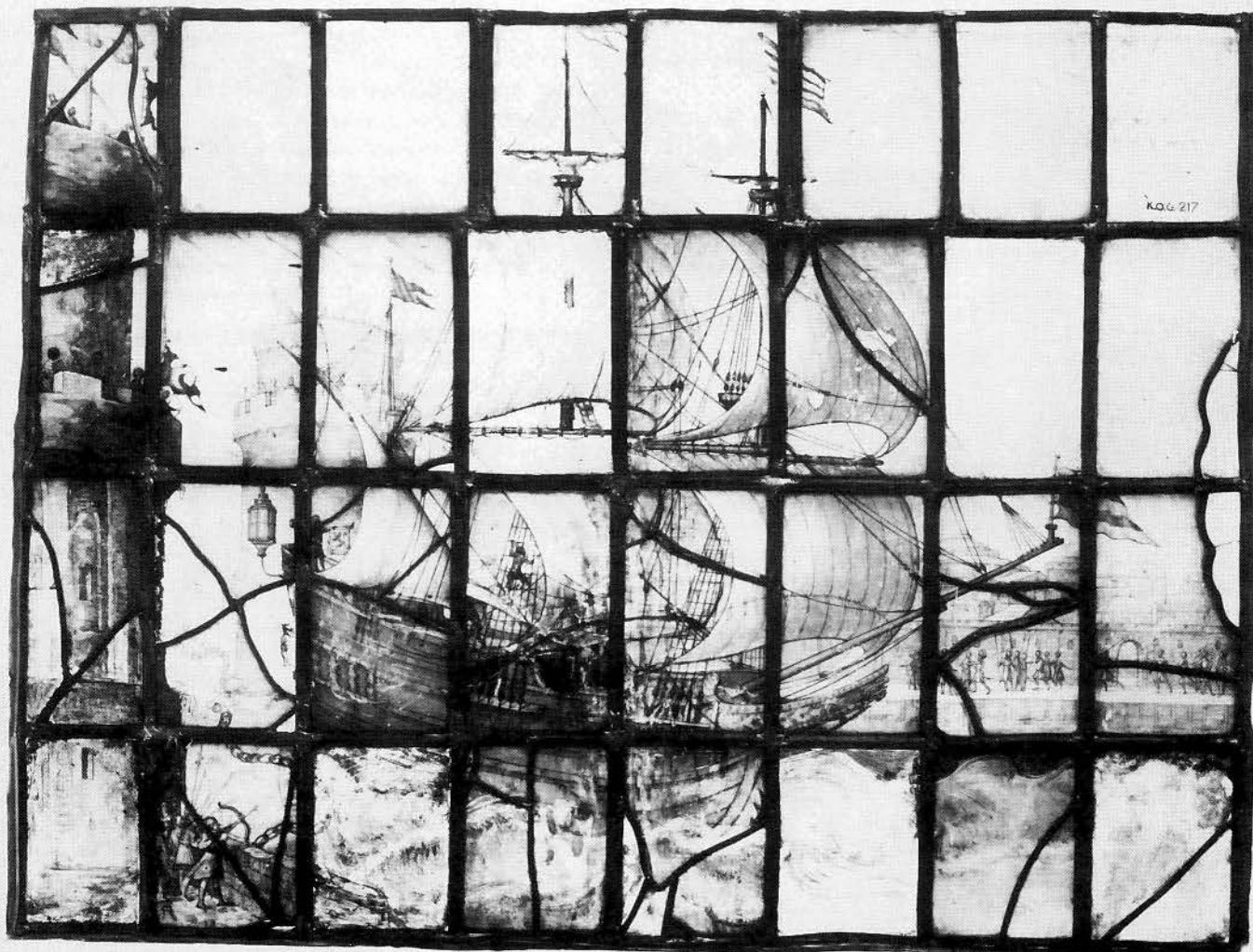
Je zou zo denken: "Nu is het met hem gebeurd". Maar neen, niets daarvan. Hij blijft in zijn ambt gehandhaafd en moet derhalve over wel zeer goede kruiwagens hebben beschikt.

Zeven juni 1674 heet hij nog Commissie en leent f 1.250,—, waarvoor "hy de inkomsten van zijn Capellerye landt onder Oostblocker transporteert". De 22ste december 1681 gaat hij heen tot zijn vaderen, deze vijfde vicaris en tevens zwarte schaap der familie Carbasius.

Zijn opvolger "patroon en collator" van het "naaste en oudste bloet" is Mr. Johan Schellinger. Van hem is nagenoeg niets bekend wat het optekenen waard is. Nadien volgen vele vicarissen samengevat in de thans volgende lijst:

	Geboren	Overleden
7. Nicolaes Carbasius	1649	1688
8. Claes Bourgonje	—	1714
9. Mr. Pieter Carbasius	1650	1726
10. Dirck Carbasius	—	1721

Gebrandschilderd glas — waarop te zien is hoe een Haarlems schip de ketting, die de haven van de Saraceense stad Damiate moest beveiligen, aan stukken vaart — aangebracht in één der koorramen van de Oosterkerk. Dit geschenk, waarin de Carstijns Capellerij een groot aandeel had, werd aangeboden ter gelegenheid van de officiële opening van deze kerk op vrijdag 7 mei 1982

11. Nanning Cagius	1699	1722
12. Pieter Cagius	1697	—
13. Maarten Cagius	1722	1782

N.B.: Mr. Cornelis Carbasius had de rechten om als vicaris op te volgen, maar hij cedeerde ze aan nummer 14 bij notariële acte van 17 mei 1823. Mr. Cornelis — een belangrijk zoon van Hoorn — was overigens de laatste president van het Hoog-Gerechtshof in Den Haag (opgeheven in 1838 en toen omgezet in de Hoge Raad der Nederlanden).

14. Mr. Nicolaes Carbasius	1786	1860
15. Mr. Henrik Carbasius	1813	1862
16. Mr. Nicolaas Carbasius	1851	1877
17. Mr. Nicolaas Carbasius	1846	1878
18. Bernard August Carbasius	1850	1886
19. Henrik Carbasius	1886	1961
20. Margarethus Johannes Carbasius	1909	1976
21. Ir. Frank Anton Weber	1908	

Een capellerije, die over bijna vijf jaar vijfhonderd jaar in stand zal zijn gehouden. Waar vind je nog zoiets? Veel bijzonderheden zijn er feitelijk niet bekend: alles bleef immers voornamelijk binnen de familie Carbasius. Maar toch: in 1884 wordt de spoorlijn tussen Hoorn en Enkhuizen aangelegd — in 1984 zal alhier ter stede het stations-emplacement dus 100 jaar bestaan (zou de hoofddirectie van de NS te Utrecht daar nog enige ruchtbaarheid en luister aan geven?) — dwars door het bezit van de capellerije heen. De toenmalige vicaris Bernard August Carbasius verkocht daartoe een lange strook grond aan de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij. Het ging toentertijd allemaal vrij simpel en toch degelijk; van actie- en milieugroepen was totaal geen sprake.

Halverwege het jaar 1980 werd op verzoek van de huidige vicaris door mr. B. Posch en zijn twee mederechters een interessant initiatief genomen. Omdat de nieuwe wetgeving geen uitvoeringsbepalingen kende m.b.t. vicariaten, werd een constructie bedacht om deze roomse capellerije om te zetten in een neutrale

Legaten

Zij, die de Vereniging "Oud-Hoorn" in hun uiterste wilsbeschikking willen gedenken, geven we in overweging, daarvoor de volgende formulering te gebruiken:

Ik benoem tot erfgenaam van mijn nalatenschap voor . . . gedeelte de Vereniging "Oud-Hoorn" te Hoorn

of:

Ik legateer aan de Vereniging "Oud-Hoorn", gevestigd te Hoorn de somma van . . . (eventueel vrij van alle renten en lasten).

stichting voor algemeen belang op cultureel gebied: in casu kerkgebouwen.

De beschikking van de Arrondissementsrechtbank te Alkmaar van 27 november 1980 ging het daaropvolgende jaar in kracht van gewijsde.

De naam werd officieel "Stichting Carstijns Capellerije" en artikel 2 der statuten luidt als volgt: "De stichting heeft ten doel het bevorderen van de restauratie en de instandhouding van kerkgebouwen te Hoorn, in het bijzonder van de Oosterkerk aldaar".

Overigens zal — uiteraard — het grootste gedeelte van de opbrengsten van de stichting benut dienen te worden om eventuele armlastige nakomelingen van Vrouwe Karsteyn te helpen!

Maar in weerwil daarvan werd een sprookje werkelijkheid. Ik hoop dat voor de Stichting Oosterkerk en de Stichting Carstijns Capellerije het volgende bij voortdurend blijvend van kracht moge zijn: "En ze leefden nog lang en gelukkig!".

K. Korpershoek jr.

Bronnen

- "Chronyk van Hoorn" met aantekeningen van S. Centen, Theodorus Velius, Hoorn, 4e druk 1740.
- Algemeen Rijksarchief, Den Haag, Collectie Holland, copie stichtingsacte nr. 1770, d.d. 7 februari 1722 en 17 mei 1823.
- Stam- en Wapenboek van aanzienlijke Nederlandsche Familiën, deel I, A. A. Vorsterman van Oijen, Groningen, 1885.
- Nederland's Patriciaat, 1916 en 1917 (het zogeheten "Blauwe Boekje").
- Oud-Holland nr. 45, artikel "De schilder Dirck Carbasius" door A. Bredius, 1928.
- Archiefdienst Westfriese Gemeenten, Hoorn.
- Rijksarchief in de provincie Noord-Holland, Haarlem.
- Arrondissementsrechtbank te Alkmaar, akte en statuten der Stichting Carstijns Capellerije, 27 november 1980.
- Correspondentie en bescheiden met resp. van ir. F. A. Weber, Den Haag, 1979-1982.

TE KOOP AANGEBODEN:

Kroniek van Velius

door Th. Velius, Hoorn, 1740 (vierde druk)

Mooi gebonden; helemaal gaaf; hier en daar gerestaureerd; mist plattegrond.

Prijs nader overeen te komen.

Telefoonnummer: 02290 - 1 73 17

Monument in miniatuur

"Het doel der vereeniging is het behouden van de schoonheid en het in herinnering houden van het verleden der stad Hoorn en hare omgeving."

Dat is artikel 2 van de statuten van "Oud-Hoorn". De twee poten waarop de activiteiten van de vereniging rusten zijn hier duidelijk aangegeven. Behoud van de schoonheid, dus monumentenzorg en het in herinnering houden van het verleden door het organiseren van lezingen, het publiceren van boeken, het verrichten van onderzoek en wat dies meer zij. Op dit moment is in het Westfries Museum een tentoonstelling te zien die beide soorten activiteiten op gelukkige wijze verenigt. Het lijkt me alleszins verantwoord er op deze plaats enige aandacht aan te besteden. Bedoeld is de expositie "Hoorn anno 1650. Materiaal rond een maquette".

Hoe het begon

Middelpunt van deze tentoonstelling is een deel van een grote maquette die een beeld wil geven van de stad Hoorn binnen de stadswallen rond het jaar 1650. De bouwer van dit miniatuurstadje is de ook verder binnen onze vereniging zeer actieve Jack Buiten. Een bekwaam maquette-bouwer die in het verleden ter gelegenheid van enkele tentoonstellingen fraaie schaalmodellen vervaardigde van het verdwenen stadhuis aan de Rode Steen en de ook niet meer bestaande Oude Oosterpoort. Zijn historische belangstelling bracht hem enkele jaren geleden tot het ontwerpen van een plan voor een maquette van de stad in een gemakkelijk grijpbaar jaar in het verleden. Dat werd 1650, het jaar na het verschijnen van Blaeu's bekende stadsplattegrond. Buiten maakte het

zichzelf niet gemakkelijk door uit te gaan van een schaal van 1 op 300. Een sterkere verkleining zou de gebouwen te veel van hun karakter doen verliezen. Met hulp van enkele oude stadsplattegronden werd berekend, dat een maquette op deze schaal een oppervlakte van vijf bij zes meter zou gaan innemen. De directie van het Westfries Museum die tot op dat moment graag het model een plaats in de opstelling had willen geven, moest tot haar spijt hiervan afzien. In het toch al krappe gebouw was geen plaats voor een dergelijk omvangrijk stuk. En naast ruimtelijke kwamen er voor Buiten ook nog financiële problemen.

Om aan dit alles het hoofd te kunnen bieden werd de "Stichting Stadsplan Hoorn anno 1600" opgericht. Een

Noordwestelijk deel van de stad met op de voorgrond de Noorderpoort en in het midden de Noorderkerk, toekomstige verblijfplaats voor de maquette

enthousiast lid van de vereniging stelde zijn royale zolder ter beschikking voor plaatsing van de reeds voltooide delen. De Stichting Noorderkerk bood ruimte aan voor definitieve plaatsing in de Armenkerk. In dit stadium kon men gaan denken aan de uiteindelijke vormgeving, ook al, omdat zich inmiddels een ploeg vrijwilligers had gevormd die geestdriftig begonnen aan de gigantische taak van de vervaardiging van de paar duizend gebouwen die het 17e-eeuwse Hoorn rijk was. Wat Buiten voor ogen zweeft, is een zo volledig mogelijke benadering van de stad rond 1650, waarbij met audio-visuele hulpmiddelen een indruk moet worden gegeven van het leven en werken van de stadsbewoners uit die tijd. Een maquette van die opstelling door enkele toeschouwers met de nodige verbeeldingskracht al het "zwembad" genoemd, is ook op de tentoonstelling te zien.

Noordwestelijk stadsdeel

De eindfase is echter nog lang niet in zicht. De gehele stad tesamen met de havens en het omringende polderlandschap zal geplaatst worden op zestien bladen. De twee hiervan die nu klaar zijn, worden in het museum getoond. Ze bestrijken het noordwestelijk deel van de stad, ongeveer een derde van het bebouwde gedeelte. Topstukken hierin naast het gewone huizenwerk zijn de modellen van de Grote- en de Noorderkerk, de Noorderpoort en het St. Pietershof. Als leidraad bij de bouw werd de kaart van Blaeu genomen, die in de stedenatlas van de Noordelijke Nederlanden in 1649 gepubliceerd werd. Met hulp van schilderijen, prenten en tekeningen uit de museumverzameling heeft de bouwer getracht zo veel mogelijk "naar het leven" te werken. Wat niet op afbeeldingen is te vinden, wordt zo goed mogelijk nagebouwd van de stadsplattegronden die voor 1650 verschenen zijn. Voor een zo nauwkeurig mogelijk grondvlak is de kadastrale kaart van 1830 gebruikt, die nog zeer goed de 17e-eeuwse bebouwingsstructuur weergeeft.

Oudere maquette

Hoewel de maquettekunst al oud is — volgens overlevering werden er al voor het jaar 1000 verkleinde modellen in was vervaardigd — komt ze pas in de 17e eeuw in onze streken enigszins op gang. Het Centraal Museum in Utrecht organiseert binnenkort een expositie over oude, 17e-eeuwse bouwmodellen. Slechts in enkele Nederlandse musea vinden we historische stadsmaquettes: het model van de belegering van Alkmaar in het Stedelijk Museum aldaar en de belegering van 's-Hertogenbosch in het Rijksmuseum. Maar dit laatste is meer een grote kiekkast. Het naar mijn smaak fraaiste stuk is te zien in het Bonnenfantemuseum in Maastricht. Het is een copie van een van de stukken uit de beroemde verzameling in de Dome des Invalides in Parijs. Dat zijn de belangrijke Franse vestingsteden in de 17e en 18e eeuw nagebouwd in papier-maché ten behoeve van het onderwijs aan toekomstige legerofficieren.

Eigenlijk zou iedereen met belangstelling voor Hoornse monumenten — en welk lid van "Oud-Hoorn" is dat niet — deze tentoonstelling moeten gaan zien. Daarnaast vraagt de Stichting om daadwerkelijke steun. De initiatiefnemers zijn nog steeds niet uit de financiële problemen. Voor het afbouwen van de maquette zonder bijkomende voorzieningen is nog circa f 4.000,— nodig. Er wordt over gedacht een bureau Huisvesting te openen, dat aan monumentenliefhebbers een pand op de maquette kan aanbieden voor een bedrag van f 10,—. Wellicht zijn ook nog andere ideeën in deze richting te realiseren. De Stichting ziet ze gaarne tegemoet.

Hoe het allemaal gaat worden, kunt u tot 1 mei in het Westfries Museum zien, elke werkdag van 11 tot 17 uur, zaterdags en zondags van 14 tot 17 uur. Steun en reacties worden ingewacht door de

Stichting Stadsplan Hoorn anno 1600
Secr. Klipper 62, 1625 EL Hoorn
telefoon: 02290 - 3 11 28
Bankrel.: ABN rek.nr. 58.64.29.166

Wie weet hoe deze plaat heet?

Als verzamelaar van foto's, prenten en ansichtkaarten van Hoorn en ommelanden in vroeger tijden enerzijds en als uitgever van boekwerken dienaangaande anderzijds, komt het wel eens voor dat foto's of anderszins bemachtigd worden, die — naar zeggen — van Hoorn zijn, maar overigens door mij nergens kunnen worden thuisgebracht.

Ik zou het bijzonder op prijs stellen indien er lezers zijn — die naar aanleiding van de hier afgedrukte illustraties — wat meer gegevens boven tafel zouden kunnen en willen brengen.

De eerste foto van omstreeks 1900 betreft een stolpboerderij met uitbouw van de wooneenheid, die naar ik heel voorzichtig vermoed wel eens aan het einde van de Koepoortsweg zou kunnen hebben gestaan (in de buurt van de "Vredehof").

Het randschrift luidt: "De Vries & Huijsen Jr, Photographen, Hoorn".
Vragen: Waar stond deze boerderij; wie waren haar laatste bewoners; wanneer werd deze stolp gesloopt c.q. hoe kwam ze aan haar einde. (Let wel: misschien bestaat deze boerderij nog wel, maar dan in ieder geval niet aan het einde der Koepoortsweg).

De tweede illustratie is een reproductie van een schilderij van Hoorn, vervaardigd door C. Buys (* 1745 en † 1826 te Amsterdam). Het is gesigneerd 1774 en eigendom van het Teyler's Museum te Haarlem. De houten schuur rechts achter de ophaalbrug heet "De Swaan" en draagt tevens de naam "De vrouw Anna Maria".

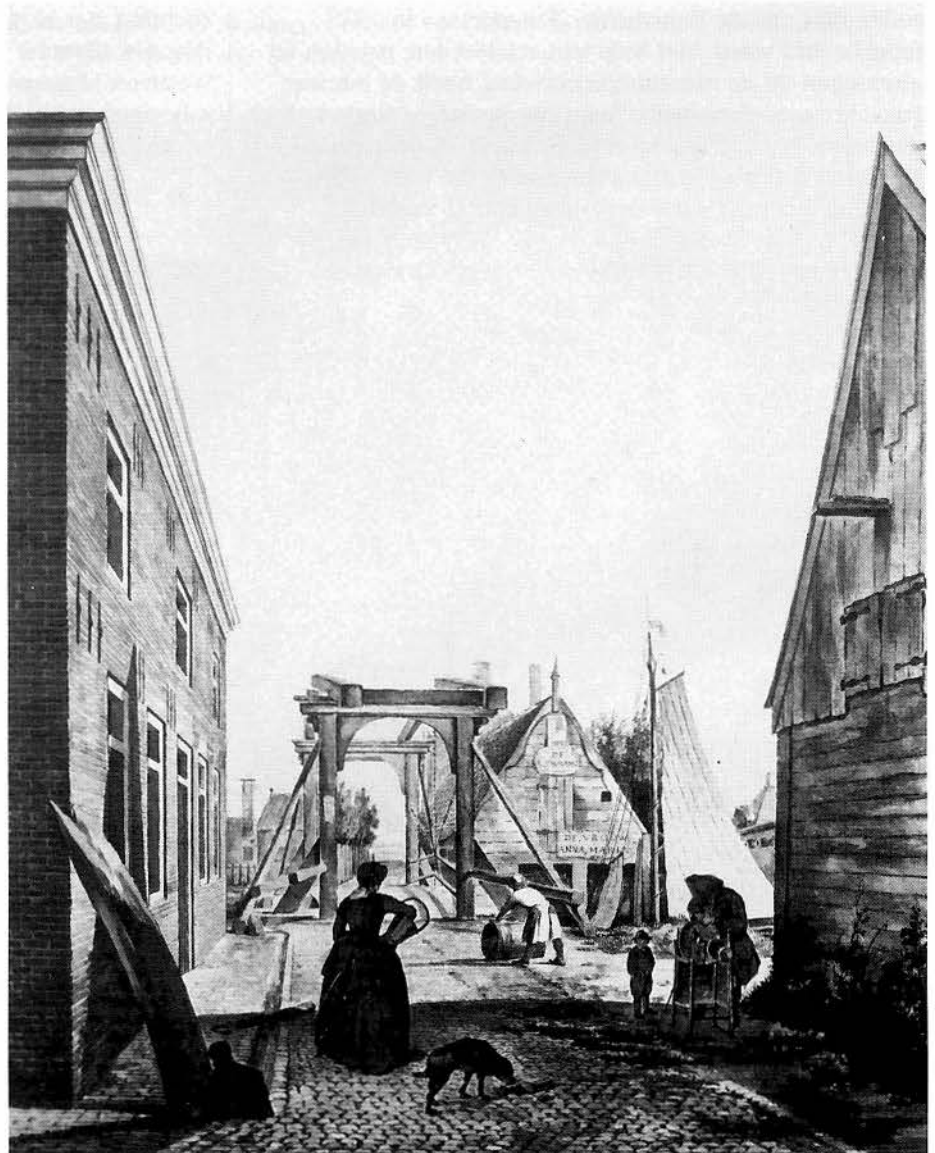
Mijn vermoeden is dat dit schilderij geen deel van Hoorn uit 1774 uitmaakt, maar wellicht een impressie weergeeft die een eeuw of meer ouder is.

Vragen: Welke plaats/deel van Hoorn is hier vereeuwigd; welke tijdsperiode stelt dit voor en wie weet er verdere bijzonderheden.

Uw schriftelijke reacties worden gaarne ontvangen door uw redactie, p/a dhr. J. L. N. Dijkstra, Rotiusstraat 46, 1624 GC Hoorn.

Met vriendelijke dank!

K. Korpershoek jr.

Stadsbeeld restauraties — wijzigingen — verval

d.d. 27 februari 1983

De sloop van Achterom 26-28

Achterom 26-28
Dubbele Buurt 5-7 (beeldbepalend)

Nieuwbouw woonhuizen op plaats van voormalige smederij Visser.
Woonhuis annex bedrijfspand; verkeert in staat van verval.

Nieuwendam

Gedempte Appelhaven 2 (beeldbepalend) Koetshuis; restauratie en nieuwbouw in voorbereidingsstadium.
 Grote Oost 114 (monument) 18e-eeuws woonhuis-bedrijfspan; verkeert in staat van verval.
 Hoofd 2 (monument) Hoofdtoren; behoeft onderhoudsbeurt.

Zij-ingang Hoofdtoren

Kerkplein; Grote Kerk	Beeldbepalende kerk uit 1883; behoeft dringend onderhoudsbeurt.
Kerkplein 3 (beeldbepalend)	Voormalige dancing "Maxim". Wordt grootscheeps verbouwd t.b.v. nieuwe functie.
Kerkplein 10-11	Woonhuizen; plannen voor renovatie met behoud van uiterlijk.
Kerkplein 20-21	Woonhuizen naast Admiraliteitspoortje; poortje tussen huizen vervangen door raam. Achteropstallen gedeeltelijk gesloopt.
Kleine Noord 11-13 (monument)	Dameskledingzaak; 16e-17e-eeuws pand. Restauratie gaat starten.
Korenmarkt 4 (monument)	Paars ludiek pakhuis; verkeert in staat van verval.
Kruisstraat 14	Bedrijfsgebouw, in- en uitwendig verbouwd.
Kruisstraat 26	Winkelpand; in- en uitwendig verbouwd.
Nieuwendam 4-5 (monument)	Winkel-woonhuis; heeft onderhoudsbeurt gehad.
Oude Doelenkade	Wegdek gereconstrueerd.
Peperstraat 3-5-7-9	Nieuwbouw woonhuizen op lege plek.
Peperstraat 6-8-10-12-14-16-18-20	Nieuwbouw woningen op lege plek.
Ramen 11-13 (monumenten)	18-eeuwse herenhuizen. Restauratie en bouw jongerenhuisvesting door Stichting Stadsherstel vordert gestaag.
Slapershaven	Wegdek wordt gereconstrueerd.
Veemarkt 35	Winkelpand; voorgevel gesloopt voor nieuwbouw.

J. M. Baltus

Hoorn, huizen, straten, mensen

Onder deze titel verscheen eind vorig jaar een naslagwerk met gegevens over alle panden in de binnenstad van Hoorn, hoofdzakelijk uit de periode 1900-1980. De bedoeling van de samenstellers en uitgevers van dit boekwerk, de Stichting Stadsherstel Hoorn en de Vereniging "Oud-Hoorn", was vooral een actieve belangstelling te wekken voor de geschiedenis van de afzonderlijke panden in de binnenstad en hun eigenaren en bewoners. Het boek geeft een handvat, een eerste houvast, om die geschiedenis verder uit te breiden en te verdiepen.

Het is onze bedoeling in dit blad een rubriek te openen onder dezelfde naam als het boek, waarin korte mededelingen worden opgenomen als aanvulling of verbetering van het boek en van artikelen in dit blad. We doen dit ook indachtig de aansporing van Herma van den Berg tijdens de jubileumviering in de Noorderkerk op 5 juni jl. om alles te publiceren wat we vinden, hoe weinig het ook is.

Wij vragen met name onze lezers hun op- en aanmerkingen, verbeteringen en aanvullingen, zowel op het boek als op het kwartaalblad en andere publikaties, aan ons door te geven ten behoeve van deze rubriek, die zich overigens niet hoeft te beperken tot de binnenstad en evenmin tot de twintigste eeuw.

Naar het boek wordt verwezen met de letters HHSM.

Bouwkundige structuurtekening (HHSM blz. VII)

De bouwkundige structuurtekening is gemaakt door architect Hardevelt te Amsterdam in opdracht van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Deze tekening is er één uit een serie van vier. De andere tekeningen zijn een functiekaart, een ouderdomskaart en een kappenkaart. Ze zijn te raadplegen bij de afdeling Rehabilitatie op het stadhuis.

Foto's (HHSM)

blz. XIII (rechtsonder): de dakkapel is van het huis Pieterseliesteeg 2;

blz. XIV (boven): het Breed oneven zijde;

blz. XIV (onder): het Grote Noord even zijde;

blz. XVI (onder): Jacob Bierenbroodspot voor zijn bakkerswinkel aan het Kleine Noord 28.

Achter de Vest

Bewoners in 1903 (gegevens uit het woningonderzoek)

nr. 20. F. Ligthart, vrachtrijder.

nr. 22. J. Tros, sigarenmaker.

nr. 28. Wed. Hiemstra.

nr. 38. H. R. Kalter, fabrieksarbeider.

nr. 40. S. Demmendaal, zadelmaker.

nr. 42. D. Piso, agent van politie.

nr. 44. A. van Baart, kleermaker.

nr. 46. J. D. Roorda, kistenmaker.

Achter op 't Zand 20 (HHSM blz. 15)

Het oude nummer van vóór 1909 is 12 i.p.v. 17.

Achter op 't Zand 46 (HHSM blz. 17)

Het oude nummer van vóór 1909 is 38.

Achterom

Bewoners in 1903 (gegevens uit het woningonderzoek)

nr. 17. W. van der Zel, kerkeknecht.

nr. 21. H. Gijsbrechts, meubelmaker.

nr. 23. J. Sonbeek, kleermaker.

nr. 25. C. Nijdam, kleermaker.

nr. 27. A. Maassen, sjouwerman.

nr. 31. K. Hakhoff, kuiper,
en Corn. van Balen, kweekelinge.

nr. 33. L. P. Roos, sjouwerman.

nr. 35. J. Cromjongh, koopman.

nr. 37. J. Neuvel, sjouwerman.

nr. 57. J. Draaijer, groenteventer.

nr. 59. P. Stam, koopman.

nr. 61. J. C. Bakker, melkslijter.

nr. 67. J. F. Schiffel, zilversmid.

nr. 73. D. Vlaar, schoenmaker.

nr. 93. J. C. Groenwoudt, herbergier.

nr. 2. H. van Berkel, kruideniersknecht.

nr. 4. W. Dekker, letterzetter.

nr. 4rd. W. F. Schierhout.

nr. 28. P. Blokker.

nr. 30. J. van der Hulst, koopman.

nr. 42. M. Colle en J. C. Machielse.

nr. 60. Th. Demmendaal, bierbottelaarsknecht.

nr. 78. J. Kok, timmerman.

Achterom 20 (HHSM blz. 10)

De officiële omschrijving van dit pand in de rijksmonumentenlijst is onjuist voor wat betreft de deur. Deze is afkomstig uit het gesloopte pand Westerstraat 122 te Enkhuizen, zoals is meegedeeld door Herma van den Berg (De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst... deel VIII, blz. 154: "Achterom 3 rood", bedoeld wordt Grote Noord 3 rood), en bevestigd door de eigenaar van het pand Grote Noord 3, waarvan dit de achteruitgang is.

Achterom 2-4, ijzerwerk in de deur vóór de restauratie

De klokken van Hoorn (slot)

In Genealogische- en Heraldische Gedenkwaardigheden door mr. P. C. Bloys van Treslong Prins en mr. J. Belonje, 1930, staat: "Op de klok leest men: Ave Maria Ricoldus Butendiic me fecit". Ricoldus Butendiic werkte in het midden der 15e eeuw te Utrecht.

Wanneer deze klok in den toren van de Oosterkerk gekomen is, weten wij niet, misschien al bij de stichting. Nu nog iets over het uurwerk.

Voor het eerst lezen wij hierover op het jaar 1610, toen de toren vergroot was (1600). Het speelwerk kon niet geplaatst worden, een uurwerk wel.

In Recu(e)il van Resolutiën van Burgm. en Vroedschappen van Hoorn, 27 Febr. 1610, staat:

"Autho(ori)seeren Burgem. om te mogen besteden een nieuw uurwerk op St. Anthoniskerk aan Wigger Alberts". Hier ontmoeten wij weer den naam van den Hoornschen uurwerkmaker, die in 1600 het uurwerk in den toren van de Groote Kerk vervaardigde.

Een onderzoek zal misschien kunnen uitwijzen of het tegenwoordige uurwerk, behoudens veranderingen, nog hetzelfde is. In het Memoriaal van Burgem. van Hoorn, folio 194, blz. 97, staat op 16 Maart 1610 met de gebruikelijke beknoptheid:

"Uurwerk op 't Sint Anthonius-kerk".

Noorderkerk

Over den toren en de klokken is ons niet zooveel bekend. Juriaan Spruyt noemt in het midden van de 18e eeuw de volgende klokken:

"Op de Noorderkerks Toorn. 't Heelslag door Corn. Ammeroy. 1606. Orgel Toon D. weegt 450 pond is wijt 2 voet en 5 duym.

Die van 't half Slag is door F. Hemony Anno 1645. Orgel Toon C. weegt 100 pond: is Wijt 1 voet en 5 duym". In een handschrift lezen we over deze laatste klok op 1770:

"De Halfuursklok op de Noorderkerkstoorn geborsten zijnde werd weder in desselfs plaats gehangen een dito klok, die in vorige tijden op de Westerpoort was geplaatst geweest".

Juriaan Spruyt vermeldt over deze klok in 1749: "Op de Wester-Poort, is ook een Uurwerk en Klok geweest".

In Noord-Holl. Oudheden (1891) vinden we de nog thans aanwezige klokken meer omschreven: "De eene (heelslag) heeft 0,70 M. middellijn en draagt als randschrift:

Soli-Deo-Gloria — Cornelis Ammeroy Me fecit 1606.

De tweede (halfslag) heeft een middellijn van 0,44 M.; randschrift luidt: Pieter van den Ghein heft mi geghoten in 't jaar MCCCCCLXIX. Deze klok is met drie medaillons versierd welke St. Michiel met den draak, Susanna met twee grijsaards en de geboorte van Christus verbeelden". Deze laatste klok moet dus in de plaats gekomen zijn van die welke in 1770 gebarsten is en heeft oorspronkelijk in de Westerpoort gehangen.

Over het uur- en slagwerk van de Westerpoort lezen we in een handschrift op het jaar 1739 het volgende:

"Van de Westerpoort werd het uur- en slagwerk afgenomen en op de zolder van 't stadhuis gebragt; wegens dit uurwerk is naderhand 1758 à 1759 door Heeren Burgemeesteren onderzocht bij den

stadsklokkestelder, wegens de kosten om dit uurwerk weder in order te schikken, en wierd door voorn. stads-klokkestelder aan Haare Ed. Agtb. Raport gedaan, dat daartoe 50 guldens zoude vereyssen, maar Haare Ed. Agtb. besloote dit werk te laten ruste. En is hetzelfde doen gebragt in het Stads Fabryk-Huys om aldaar bewaard te worden".

Wie weet waar het gebleven is!

Hoofdtoren

De Hoofdtoren werd in 1532, tot verdediging van de haven, gebouwd zonder klokketoren. Het klokketorentje, dat wij nu nog kennen dagteekent van 1651. In "Vervolg op Velius" door Abbing, I, blz. 47, vinden we op 1651: "Dit jaar werd de toren op de Hoofdpoort gebouwd en een uurwerk in delzelven gebragt, slaande heel- en halfuur voluit. In dezen toren werden drie klokken gebragt; als een voor heelslag, gegoten door P. Hemony 1646, weegt 1425 pond; deze wordt ook in tijden van brand of andere gevaren geklept; een voor het halfslag, gegoten door F. Hemony 1647, wegende 625 pond en een welke alle avonden geluid wordt vóór het vertrekken van het beurtschip op Amsterdam, ter zwaarte van 175 pond". Juriaan Spruyt (1749) beschrijft deze klokken als volgt:

"Op de Hoofd-Toorn, 't Heelslag, door P. Hemony.

Ao 1646. Orgel Toon G. Weegt 1425 pond Wijt over zijn diameter 3 voet en 7½ duym.

" 't Half slag. Orgel Toon C. Weegt 625 pond. Wijt 2 voet 9 duym F. Hemony 1647. De Veermans Klok. Ao. 1529 Orgel Toon A. Weegt 175 pond. Wijt 1 voet 9 duym".

Op 10 Maart 1750, 's morgens 7 uur, slaat de bliksem in den klokketoren en er ontstaat brand.

Door het flink optreden van eenige visschers kon de brand beperkt worden tot den klokketoren. Bij deze gelegenheid is de halfuurslag klok gebarsten.

Abbing schrijft hierover:

"Reeds in den zomer (1750) werd het afgebrande spits hermaakt, in dezelfde bouworde, en de gebarsten halfuurslagklok van hetzelfde metaal hergoten, wegende 575 pond".

In Noord-Hollandsche Oudheden (1891) worden slechts de 2 oude klokken genoemd. Er staat: "Dit laatste (torentje) bevat twee klokken. De eerste, van 0,52 M. middellijn, draagt als randschrift: Jhesus - Maria - Anno - dm - MCCCCXXII.

Op de andere, van 1,03 M. middellijn leest men: Sit nomen — domini benedictum. F. et P. Hemony, me. fec. Authphaniae, anno, domini 1646".

De hergoten halfuurslagklok wordt hier niet genoemd.

In de voorloopige lijst der Nederl. Monumenten van Geschiedenis en Kunst, 1921, zijn de drie stuks vermeld. Er staat: "In den toren drie klokken: eene (1522); eene 1646 door F. en P. Hemony te Zutphen, en eene (1750 vergoten)".

Oosterpoort

Juriaan Spruyt noemt de volgende klok: "Op de Oosterpoort, Orgeltoon C, Weegt 100 pond Wijt 1 Voet en 6½ duym".

Van deze klok is ons verder niets bekend, ze is zeker een luiddklok geweest, ofschoon er aanwijzingen zijn, dat er ook een uurwerk was. Vroeger kon men 's avonds zoo maar niet in de stad komen.

Een aardigen kijk hierop geeft het volgende: Resolutiën van Burgem. en Vroedschappen der stad Hoorn, 18 Sept. 1664: "Alle, die na de waakklok heeft geluydt de poort doorgaande te doen betalen 1 stuyver, door weesjongens met Bossen te ontvangen, het weeshuys en kerkarmen elk 1/3 part, de 5 portiers 1/3 te samen, behalven uyt de Jaagschuyt.

2. Iemand binnen de poort komende na de stadssloten er op sijn te betalen 3 stuyvers voor de wagt, etc.". Thans is er niets meer van klok of uurwerk over.

Oude stadhuis aan Roode Steen

Abbing vermeldt, op het jaar 1741, omtrent de daar aanwezige klok:

"Den 26sten Augustus (1741) scheurde de Lui- of zoogenaamde Waakklok, op het Stadhuis, door het al te onvoorzichtig luien. Op deze klok stond dit opschrift: Johannes ben ick, van Peter van der Ghein gegoten MCCCCCLXIX.

Om het ligchaam der klok waren drie ovale wapenen gegoten, verbeeldende: 1e Een Maria-beeld hebbende een kindje op den arm. 2e Christus, houdende het laatste avondmaal met zijne twaalf Apostelen.

3e De Ridder St. Joris, zittende te paard, en met zijn lans een draak doorstekende. De diameter was twee voet en ruim zes en een halve duim.

Den 6den September besteedden Hun Edel. Groot Achtbaren een nieuwe Stadhuis-klok, in de plaats der gebarstene, en bedongen het gietloon tot 15 gulden de 100 pond.

Op deze klok werden de namen en wapens der Heeren regerende Burgemeesteren gegoten. Dezelve woog 516 pond, en werd voor de eerste maal gebruikt den 16en October".

Deze klok vermeldt Juriaan Spruyt in 1749 als volgt: "Op 't Stadhuis. Orgel Toon D. Weegt 516 pond. Wijt 2 voet 6 duym".

Op 23 Augustus 1797 werd het oude Stadhuis verkocht; de klok was er niet bij inbegrepen.

Een handschrift vermeldt nl.: "de klok uyt de Toorn was eenige weken bevoren er uytgenomen en in des Stads Fabriekhuys gebragt".

Wat er verder met deze klok geschied is, weten wij niet. De klok, die in het dakruitertje, boven de tegenwoordige raadzaal heeft gehangen en die thans op den zolder aldaar een onderdak heeft gevonden, levert niets belangrijks op omdat er niets op staat.

Het is te hopen, dat deze weer op haar oude plaats in het sierlijke dakruitertje zal komen te hangen. Over klokken op Oude-Oosterpoort, Koepoort en Noorderpoort is ons, tot nu toe, niets bekend.

St. Pietershof

Juriaan Spruyt vermeldt niet de klokken, die in het aardige torentje van het St. Pietershof hangen: Toch zijn er een groote klok waarop staat:

Jhesus Maria Anno D.M. MCCCCXXIX.

En een kleinere waarop:

J. N. Derck me fecit Hornae a.o. 1752.

Hier maken we kennis met den naam van een

Hoornschen klokgieter. We veronderstellen, dat hij in de 18e eeuw, de hiervoor genoemde hergietingen wel verricht zal hebben.

Van Derck zijn hier nog enkele klokken geweest.

Juriaan Spruyt noemt in 1749:

"Op de Luy Toorn een klok weegt 3520 pond is 4 voet 7 duym. J. N. Derck 1742.

Een klok weegt 1600 pond is Wijt 3 voet 10 duym.

G. van Wouw 1525.

Nog een dito weegt 1005 pond is Wijt 3 voet en 3 duym. J. N. Derck 1742".

Over de Hoornsche klokkengieterij is ons iets meer bekend. Deze was gevestigd ten zuiden van de Noorderkerk, waar vroeger het St. Clara-klooster was. Dit St. Clara-klooster werd in 1468 gesticht aan het Kleine Noord. In 1481 ontstond hierin brand, die tot gevolg had, dat de geheele westzijde van het Noord, van de Noorderpoort tot de Gelderschesteeg afbrandde.

In het jaar 1500 kwam de steenen kerk van dit klooster tot stand; voordien was deze kerk van hout.

Na de hervorming, toen de kloosters waren opgeheven, werd deze kapel eenigen tijd gebruikt als bergplaats van turf voor uitdeeling aan de behoeftigen; hiernaar werd ze dan ook Turfkerk genoemd.

In 1697 was in dit gebouw een zgn. drilkamer, een plaats voor oefeningen der schutterij gevestigd.

Deze oefeningen werden daarvoor gehouden in de Dalskerk, die in 1692 is afgebroken en waarvoor het voorste gedeelte van het St. Pietershof in de plaats gekomen is.

In een handschrift vinden we vermeld, dat St. Clara-kloosterkerk in 1716 werd afgebroken. Dit is niet geheel juist.

Van het onderste gedeelte zijn, naar het ons voorkomt, nog overblijfselen te vinden in het achterste gedeelte van de tegenwoordige gemeente timmerwerkplaats aan de Veemarkt.

In 1723 werd hier een Geschut- en Klokkengieterij gevestigd, die er gebleven is tot 1806.

Op 9 Dec. 1806 is nl. in de St. Nicolaas veiling verkocht: "Een welgesitueerde Geschut- en Klokgieterij met desselfs ab en dependentie, en de daar annexe woningen met den Grond van dien staande en gel. agter de Noorderkerk voor 600 gld".

Van Jan Nicolaas Derck, een vermaard gieter, die hier werkte, is ons niet veel bekend.

Van nog bestaande, door hem gegoten klokken, in andere plaatsen, noemen we: Een te Ursem van 1733, in het Raadhuis te Edam van 1738, te Obdam van 1752, op de Oude Doelen te Alkmaar zonder jaartal.

In 1760 leverde hij een geheel nieuw klokkenspel voor het Hof te St. Petersburg. Een andere klokkengieter, die iets later te Hoorn werkte is L. Haverkamp.

Van hem kennen we een klok te Schoorl van 1783, en een te Oudendijk van 1787.

Voor we de klokken van het St. Pietershof vaarwel zeggen, mogen we niet nalaten te wijzen op het mooie uurwerk, dat in 1933 door den heer Jac. Bossert op verdienstelijke wijze in orde gebracht is.

Op den slinger van dit uurwerk staat "1774 Dames Starrefecit". Van deze uurwerkmaker is ons tot heden niets bekend. Aan de Regenten van het St. Pietershof komt een woord van lof toe voor de restauratie van dit uurwerk.

In vele gevallen toch wordt er zoo gemakkelijk toe overgegaan een nieuw uurwerk aan te schaffen en het oude op te ruimen. Hierdoor is menig interessant uurwerk verdwenen, dat dikwijls van betere samenstelling was dan het nieuwe.

Dit artikeltje over de oude klokken te Hoorn maakt geen aanspraak op volledigheid, integendeel het zal nog op vele plaatsen aangevuld kunnen worden als nog meer gezocht wordt.

We hebben echter wel een beknopt overzicht kunnen geven van de klokken, die er geweest zijn en die er nog zijn.

We veronderstellen, dat er nog oudere klokken geweest zijn; hiervan weten we tot nu toe niets af.

Als we nu eens nagaan wat er van al de genoemde, door zeer bekende klokgieters gegoten klokken thans nog over is, dan is dit een bedroefd beetje.

Toch is het aardig, dat verschillende eeuwen door mooie exemplaren vertegenwoordigd zijn.

Chronologisch gerangschikt zijn van voor 1800 nog aanwezig:

Uit de 15e eeuw: een klok van Ricoldus Butendiic te Utrecht in den Oosterkerktoren.

Uit de 16e eeuw: een klok van het jaar 1522(?), in den Hoofdtoren: een klok van het jaar 1529, in het St. Pietershof en een klok van Peeter van den Gheyn te Mechelen (1569), in de Noorderkerk.

Uit de 17e eeuw: een klok van Corn. van Ammeroy (1606), in de Noorderkerk; een klok van F. en P. Hemony te Zutphen (1646) in den Hoofdtoren.

Uit de 18e eeuw: een klok van J. N. Derck te Hoorn (1742) in het St. Pietershof; een hergoten klok van 1750 in den Hoofdtoren.

Het is te hopen, dat de nog overgebleven klokken en uurwerken met de meeste zorg behandeld zullen worden, opdat ze tot in lengte van dagen op hun plaats mogen blijven als een onvervangbaar bezit uit vroeger eeuwen.

J. C. Kerkmeijer

NV Drukkerij en Uitgeverij Edecea Hoorn

In ons bedrijf werken mensen, die het vakmanschap bezitten om uw oude, veelal kostbare boeken — waaraan u persoonlijk gehecht bent — op te knappen resp. te restaureren.

Ook het inbinden van jaargangen tijdschriften is bij ons heel wel mogelijk.

Onze prijzen zijn billijk en desgewenst nader overeen te komen. Levertijden zijn niet kort, maar dat kan nu eenmaal niet anders bij dit soort werk.

Probeert u het eens en u zult zien dat u er iets heel moois voor terug krijgt.

NV Drukkerij en Uitgeverij Edecea,

Italiaanse Zeedijk 16A, Postbus 7, 1620 AA Hoorn, Telefoon: 02290 - 1 26 25.